

Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne z osobowością prawną uczestniczące w Polskim FADN w 2008 roku

Część II. Analiza wyników standardowych

WARSZAWA 2010

Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne z osobowością prawną uczestniczące w Polskim FADN w 2008 roku

Część II. Analiza wyników standardowych

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ:

mgr inż. Elżbieta Jasińska
dr inż. Stanisław Mańko

Warszawa 2010

Redakcja techniczna

Dariusz Osuch

Renata Płonka

Projekt okładki

Dział Wydawnictw

ISBN 978-83-7658-055-5

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej

- Państwowy Instytut Badawczy

Zakład Rachunkowości Rolnej

00-950 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20, skr. poczt. nr 984

Tel.: (0 22) 505 44 39

Tel./faks: (0 22) 826 93 22

E-mail: portal@fadm.pl

Internet: www.fadm.pl; www.polskifadm.eu

Spis treści

1.	Uwagi wstępne	7
2.	Analiza rozkładów liczebności gospodarstw z osobowością prawną w próbie Polskiego FADN.....	8
3.	Analiza wyników standardowych.....	9
3.1.	Wyniki standardowe według typów rolniczych	9
3.1.1.	Potencjał produkcyjny gospodarstw z osobowością prawną według typów rolniczych....	9
3.1.2.	Wyniki działalności gospodarstw z osobowością prawną według typów rolniczych.....	12
3.2.	Wyniki standardowe według klas wielkości ekonomicznej.....	27
3.2.1.	Potencjał produkcyjny gospodarstw z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej.....	27
3.2.2.	Wyniki działalności gospodarstw z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej.....	30
3.3.	Wnioski	43

Spis wykresów

Wykres 1	Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w próbie	8
Wykres 2	Zasoby ziemi w gospodarstwach z osobowością prawną według typów rolniczych	9
Wykres 3	Pogłowie zwierząt według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU)	10
Wykres 4	Nakłady pracy według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych AWU)	11
Wykres 5	Wartość standardowej nadwyżki bezpośredniej według typów rolniczych	11
Wykres 6	Poziom i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych	12
Wykres 7	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych	13
Wykres 8	Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych	14
Wykres 9	Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według typów rolniczych	14
Wykres 10	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych	15
Wykres 11	Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych	16
Wykres 12	Koszty na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną wg typów rolniczych	16
Wykres 13	Koszt wytworzenia 100 zł produkcji według typów rolniczych	17
Wykres 14	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych	18
Wykres 15	Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych	18
Wykres 16	Koszty nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według typów rolniczych	19
Wykres 17	Koszty energii elektrycznej i paliwa na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według typów rolniczych	20
Wykres 18	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych	20
Wykres 19	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych	21
Wykres 20	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych	22
Wykres 21	Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych	23
Wykres 22	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych	23
Wykres 23	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych	24
Wykres 24	Struktura aktywów według typów rolniczych	25
Wykres 25	Struktura aktywów trwałych według typów rolniczych	25
Wykres 26	Struktura aktywów obrotowych według typów rolniczych	26
Wykres 27	Struktura pasywów według typów rolniczych	27
Wykres 28	Zasoby ziemi w gospodarstwach z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej	28
Wykres 29	Pogłowie zwierząt według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU)	28
Wykres 30	Nakłady pracy według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU)	29
Wykres 31	Wartość standardowej nadwyżki bezpośredniej według klas wielkości ekonomicznej	29
Wykres 32	Poziom i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej	30
Wykres 33	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej	31
Wykres 34	Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	31

Wykres 35	Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej.....	32
Wykres 36	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	33
Wykres 37	Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej.....	33
Wykres 38	Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej	34
Wykres 39	Koszt wytworzenia 100 zł produkcji według klas wielkości ekonomicznej	34
Wykres 40	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	35
Wykres 41	Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej.....	36
Wykres 42	Koszty nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej.....	36
Wykres 43	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej.....	37
Wykres 44	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej	37
Wykres 45	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej	38
Wykres 46	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej.....	39
Wykres 47	Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej.....	39
Wykres 48	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	40
Wykres 49	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	40
Wykres 50	Struktura aktywów według klas wielkości ekonomicznej.....	41
Wykres 51	Struktura aktywów trwałych według klas wielkości ekonomicznej	42
Wykres 52	Struktura aktywów obrotowych według klas wielkości ekonomicznej	42
Wykres 53	Struktura pasywów według klas wielkości ekonomicznej.....	43

Wykaz skrótów

AWU	- jednostka przeliczeniowa pracy (ang. Annual Work Unit).
c.u.	- jednostka monetarna (ang. currency unit).
CAP	- Wspólna Polityka Rolna (ang. Common Agricultural Policy).
DG-AGRI	- Dyrekcja Generalna do Spraw Rolnictwa (ang. Directorate-General Agriculture).
EC	- Komisja Europejska (ang. European Commission).
ESU	- europejska jednostka wielkości (ang. European Size Unit).
EU	- Unia Europejska (ang. European Union).
euro	- jednostka monetarna, obowiązująca w większości Krajów Członkowskich Unii Europejskiej.
EUROSTAT	- Urząd Statystyczny Unii Europejskiej.
FADN	- Sieć Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych (ang. Farm Accountancy Data Network).
FWU	- jednostka przeliczeniowa pracy członków rodziny (ang. Family Work Unit).
GUS	- Główny Urząd Statystyczny.
IERiGŻ- PIB	- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej- Państwowy Instytut Badawczy.
LU	- jednostka przeliczeniowa zwierząt (ang. Livestock Unit).
Polski FADN	- System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych.
SGM	- standardowa nadwyżka bezpośrednia (ang. Standard Gross Margin).
UAA	- ziemia użytkowana dla celów rolniczych = użytki rolne (ang. Utilized Agricultural Area).

1. Uwagi wstępne

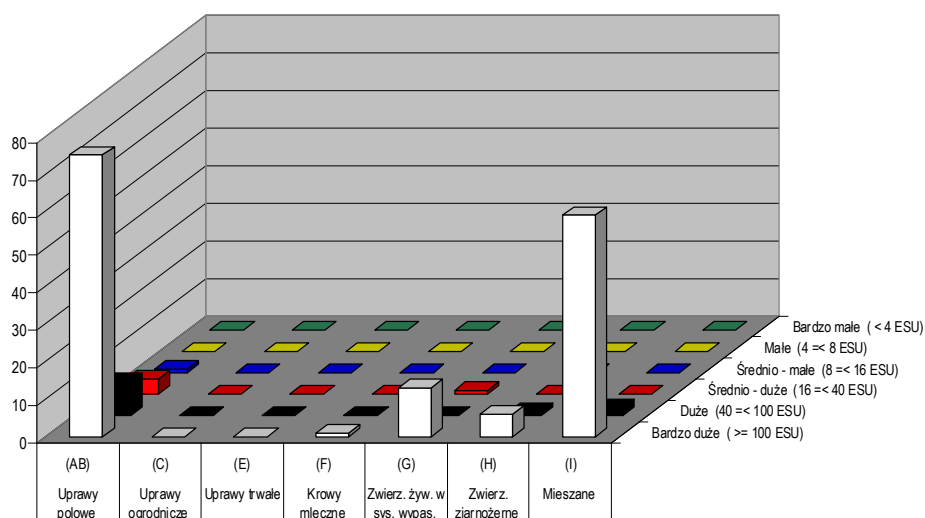
Opracowanie zawiera analizę graficzną wraz z prostym komentarzem do wybranych parametrów opisujących wyniki uzyskane przez gospodarstwa rolne osób prawnych, które uczestniczyły w badaniach prowadzonych w ramach systemu zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych (Polski FADN) w 2008 r. Wielkość ekonomiczna gospodarstw z osobowością prawną, dla których wyliczono wyniki, została ustalona na podstawie danych rachunkowych i parametrów SGM „2002”. W analizie zaprezentowano wyniki dla 172 gospodarstw z osobowością prawną grupując je według dwóch kryteriów: typu rolniczego (TF8) i wielkości ekonomicznej (ES6). Należy w tym miejscu wyjaśnić, że analizowane w opracowaniu wyniki dla gospodarstw z osobowością prawną nie są reprezentatywne dla całej zbiorowości gospodarstw osób prawnych znajdujących się w polu obserwacji Polskiego FADN. Wyniki te, będące średnimi arytmetycznymi dla zbioru 172 gospodarstw z osobowością prawną ilustrują potencjał produkcyjny i kondycję ekonomiczną tychże gospodarstw.

2. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw z osobowością prawną w próbie Polskiego FADN

Poniżej przedstawiono rozkład liczebności gospodarstw z osobowością prawną według dwóch klasyfikacji obowiązujących we Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych (patrz: Wykres 1).

Pod względem siły ekonomicznej zdecydowanie dominowały gospodarstwa lokujące się w klasie równej oraz powyżej 100 ESU. Najwięcej gospodarstw z osobowością prawną specjalizowało się w uprawach polowych, nieco mniej było gospodarstw typu mieszanego. Tylko nieliczne gospodarstwa nastawione były na chów zwierząt.

Wykres 1 Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w próbie

3. Analiza wyników standardowych

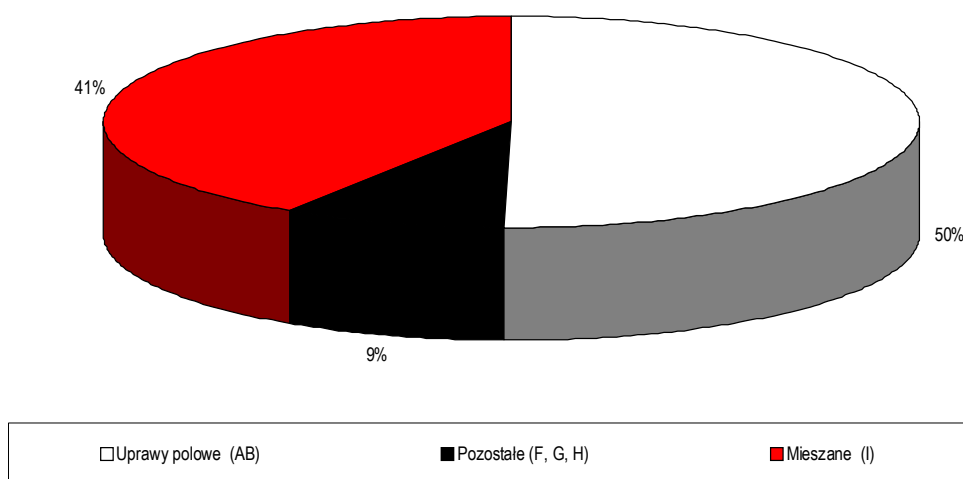
3.1. Wyniki standardowe według typów rolniczych

W zbiorze 172 gospodarstw z osobowością prawną pogrupowanych według typów rolniczych najliczniejszą grupą były gospodarstwa specjalizujące w uprawach polowych (51,7% zbioru). Mniej gospodarstw (35,5% zbioru) realizowało mieszany typ produkcji roślinnej i zwierzęcej. Pozostałe typy produkcji reprezentowane były przez mniej niż 15 gospodarstw, dlatego zgodnie z zasadami obowiązującymi w FADN (zabraniającymi publikowania wyników standardowych dla próby mniejszej od 15 obiektów), nie analizowano wyników dla tych gospodarstw w poszczególnych typach. Dla zachowania poprawności rachunku, gospodarstwa te zebrane zostały w jedną grupę (znalazły się w niej wszystkie gospodarstwa z produkcją zwierzęcą) określane w opracowaniu jako „pozostałe”.

3.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw z osobowością prawną według typów rolniczych

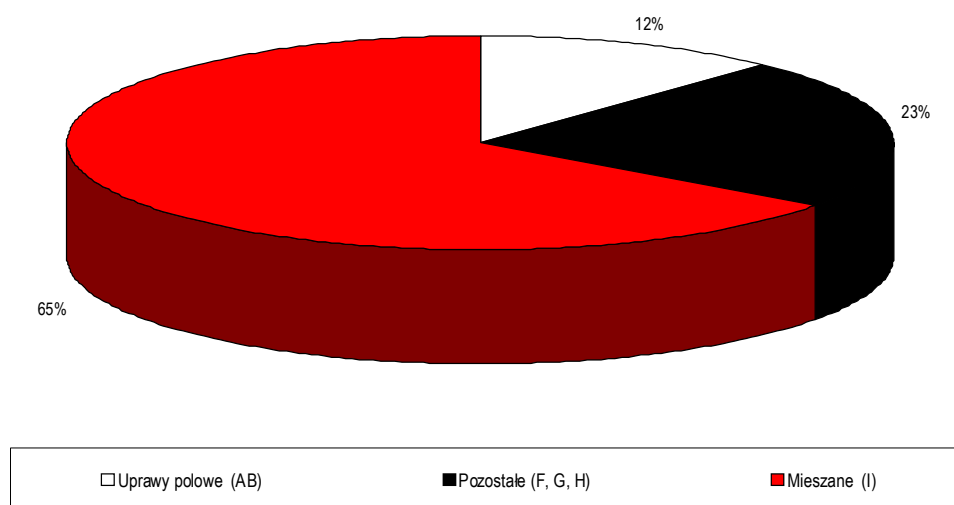
Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych uprawiały połowę użytków rolnych znajdujących się w posiadaniu gospodarstw z osobowością prawną, mniejszy areal (41%) zajmowały gospodarstwa typu mieszanego. Grupa pozostałych gospodarstw użytkowała tylko 9% ziemi rolniczej (patrz: Wykres 2).

Wykres 2 Zasoby ziemi w gospodarstwach z osobowością prawną według typów rolniczych

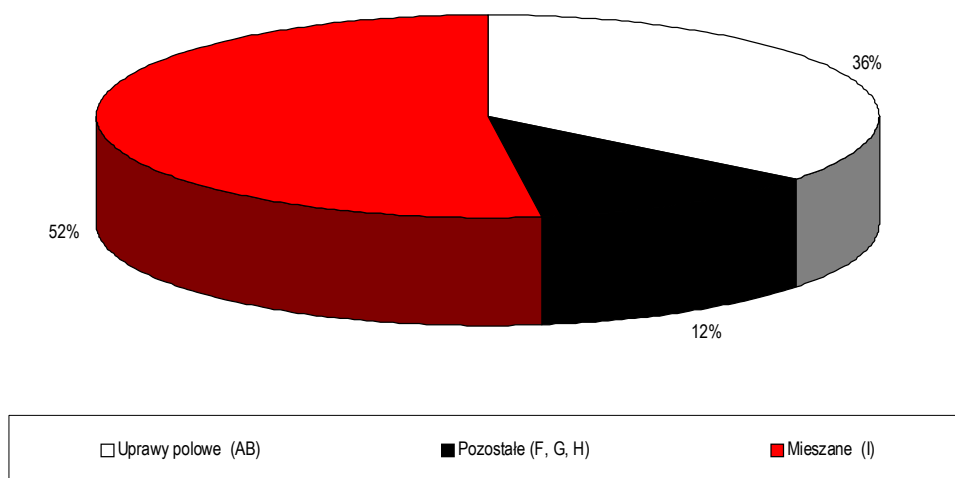
Rozkład pogłowia zwierząt w przeliczeniu na LU w gospodarstwach z osobowością prawną wskazuje (patrz: Wykres 3), że największa koncentracja (65% ogółu) inwentarza żywego miała miejsce w grupie gospodarstw z produkcją mieszaną. Nie dowodzi to jednak, że w gospodarstwach tych prowadzony był intensywniejszy chów zwierząt niż w gospodarstwach pozostałych, a jest to wynikiem jedynie prawie 3-krotnie większej liczebności gospodarstw typu mieszanego od grupy gospodarstw pozostałych.

Wykres 3 **Pogłowia zwierząt według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU)**

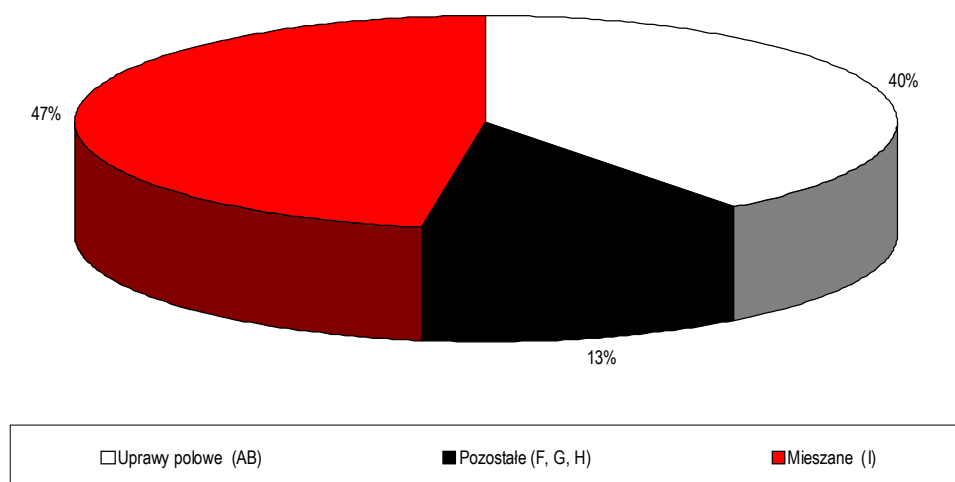
Najwięcej osób zatrudnionych w pełnym wymiarze godzin pracy, w przeliczeniu na AWU (patrz: Wykres 4), było w gospodarstwach typu mieszanego (ponad połowę ogółu pełnozatrudnionych). Mniej osób pełnozatrudnionych (36% ogółu) pracowało w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych. Takie rozłożenie zatrudnienia w gospodarstwach z osobowością prawną było wynikiem prowadzonej produkcji. W gospodarstwach typu mieszanego nieomal w równym zakresie realizowano produkcję zwierzęcą i roślinną (patrz: Wykres 8). W gospodarstwach typu uprawy polowe dominowała produkcja roślinna, która zazwyczaj jest mniej pracochłonna od produkcji zwierzęcej.

Wykres 4 Nakłady pracy według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych AWU)

W gospodarstwach rolnych z osobowością prawną największy udział (47%) w tworzeniu standardowej nadwyżki bezpośredniej w 2008 r. miały gospodarstwa typu mieszanego (patrz: Wykres 5). Trzeba zauważyć przy tym, że nie była to najliczniejsza grupa gospodarstw w próbie gospodarstw z osobowością prawną.

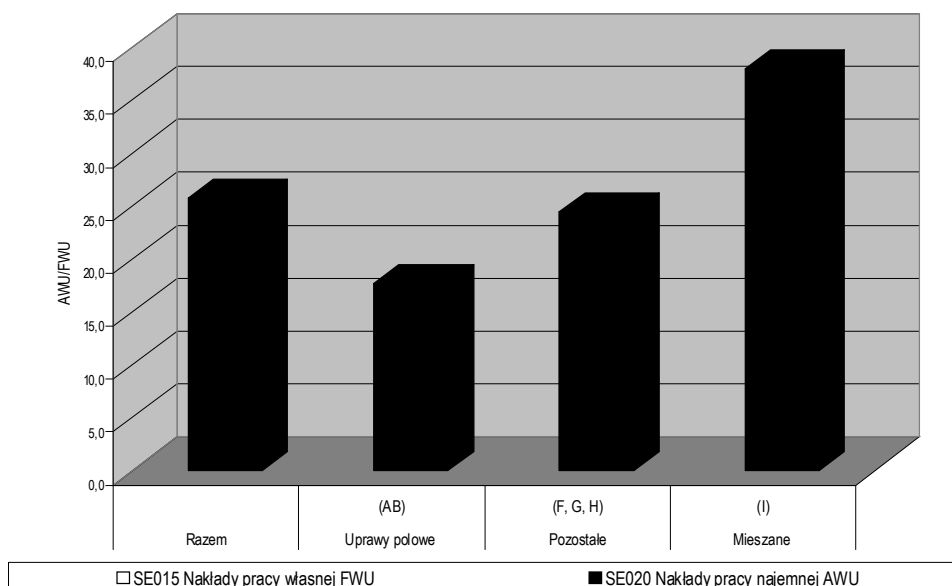
Wykres 5 Wartość standardowej nadwyżki bezpośredniej według typów rolniczych

3.1.2. Wyniki działalności gospodarstw z osobowością prawną według typów rolniczych

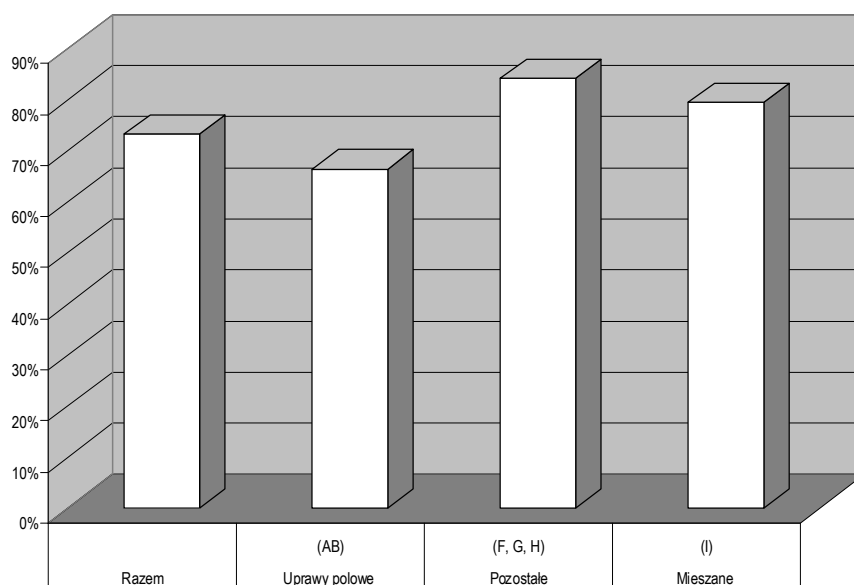
Gospodarstwa z osobowością prawną będące najczęściej spółkami lub spółdzielniami prowadziły produkcję opierając się na pracownikach najemnych. Wysokie nakłady pracy (25,7 AWU średnio na gospodarstwo) wskazują na wielkoobszarowość i dużą skalę produkcji w tych gospodarstwach. Najwyższymi nakładami pracy na gospodarstwo w 2008 r. wykazały się gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (ok. 37 AWU), a najniższymi gospodarstwa typu uprawy polowe. Z tego faktu można wysnuć spostrzeżenie, że ukierunkowanie gospodarstw rolnych na jeden rodzaj produkcji przyczynia się do zmniejszenia nakładów pracy w tych gospodarstwach (patrz: Wykres 6).

Wykres 6 Poziom i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych

W ziemi użytkowanej rolniczo przez gospodarstwa osób prawnych w 2008 r. dominowały dodzierżawione użytki rolne, które stanowiły średnio dla grupy ok. 73% powierzchni użytkowanej. Najmniej ziemi dodzierżawiały gospodarstwa typu uprawy polowe (66,4%), a najwięcej pozostałe gospodarstwa (84,1%) (patrz: Wykres 7). Jest to zrozumiałe, bo w tej ostatniej grupie znalazły się wszystkie gospodarstwa z produkcją zwierzęcą, wśród których są i takie (najczęściej z tuczem trzody chlewnej i drobiarskie), które nie posiadają w ogóle własnych użytków rolnych.

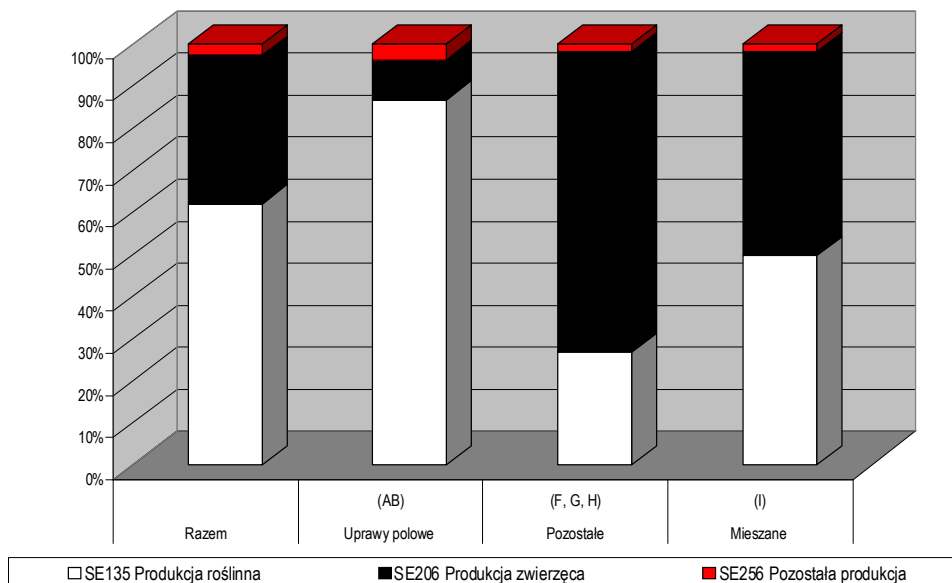
Wykres 7 **Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych**

Wykres 8 oddaje specyfikę produkcji w różnych typach gospodarstw. Ciekawe jest jednak to, że w całej grupie gospodarstw z osobowością prawną w 2008 r. dominowała produkcja roślinna, która stanowiła 62,1% produkcji ogółem. W gospodarstwach typu mieszanego udział obu produkcji: roślinnej i zwierzęcej w produkcji ogółem rozłożył się niemal po połowie. We wszystkich typach gospodarstw produkcja pozostała¹ miała charakter marginalny, jednak zwraca uwagę nieco wyższy jej udział w produkcji ogółem gospodarstw z uprawami polowymi. Wynika to z faktu, że gospodarstwa typu uprawy polowe miały przychody ze świadczenia usług gospodarstwom indywidualnym, własnym sprzętem rolniczym.

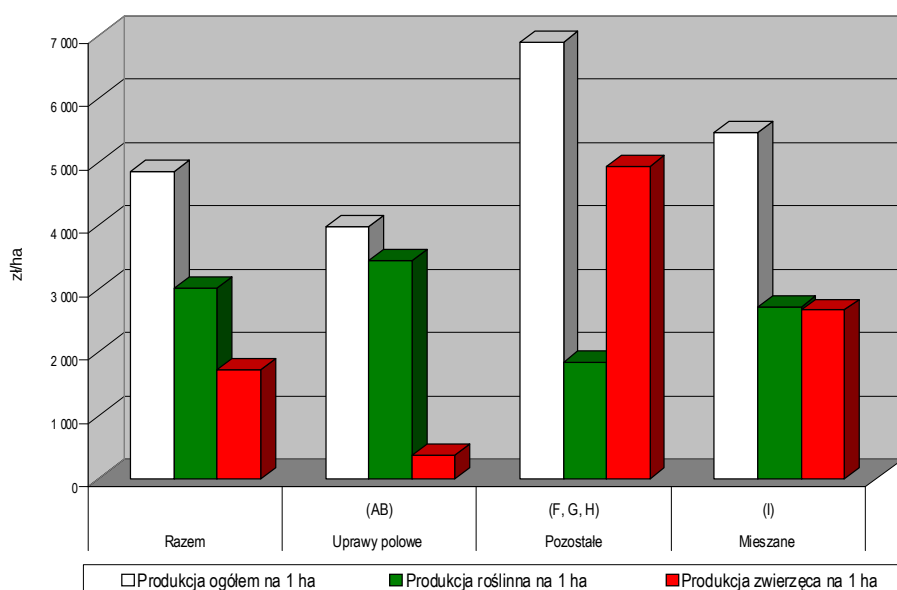
¹ Do pozostałej produkcji (SE256) zaliczamy: czynsz za wydzierżawioną ziemię w stanie gotowym do siewu, przychody z okazjonalnego przekazania powierzchni paszowej, produkty z lasu, świadczenie usług, wynajem sprzętu, odsetki od aktywów obrotowych niezbędnych do bieżącego funkcjonowania gospodarstwa rolnego, przychody z agroturystyki, przychody dotyczące wcześniejszych lat obrotowych, pozostałe produkty i przychody.

Wykres 8 **Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych**

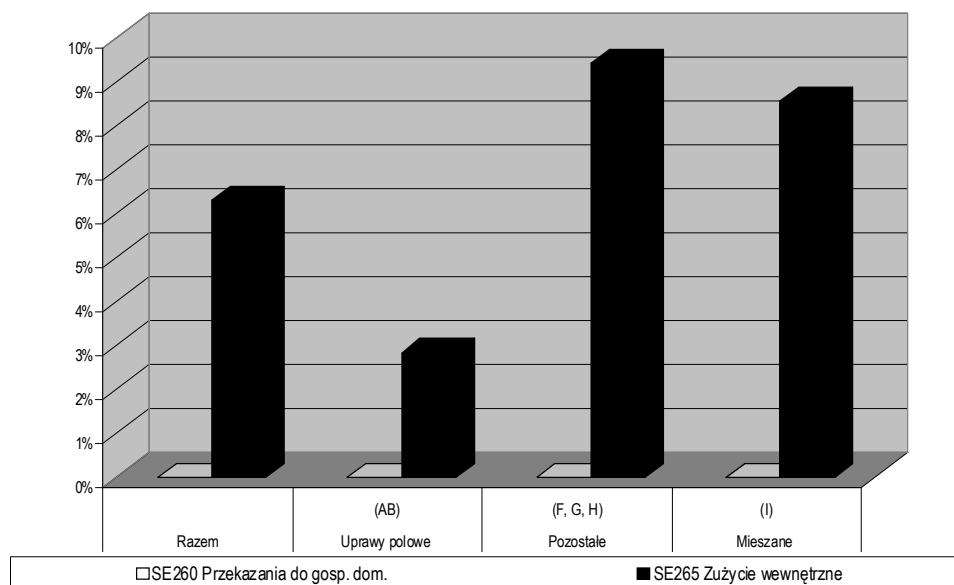
Najwyższą produktywność ziemi (ok. 6,9 tys. zł z ha) osiągnęły gospodarstwa z grupy pozostałe (patrz: Wykres 9), w której znalazły się wszystkie gospodarstwa z produkcją zwierzęcą. Oczywiście decydujący wpływ na taki wynik produkcyjny w tych gospodarstwach miała produkcja zwierzęca, ale zaskakuje to, że na tle dwóch pozostałych typów gospodarstw również produkcja roślinna (stanowiąca najczęściej bazę paszową dla inwentarza żywego) w tych gospodarstwach nie była niska. Fakt ten można wytłumaczyć tym, że w grupie pozostałych gospodarstw znalazły się (relatywnie do dwóch pozostałych typów), obszarowo mniejsze gospodarstwa (szczególnie z chowem zwierząt ziarnożernych) o wyższej intensywności produkcji.

Wykres 9 **Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według typów rolniczych**

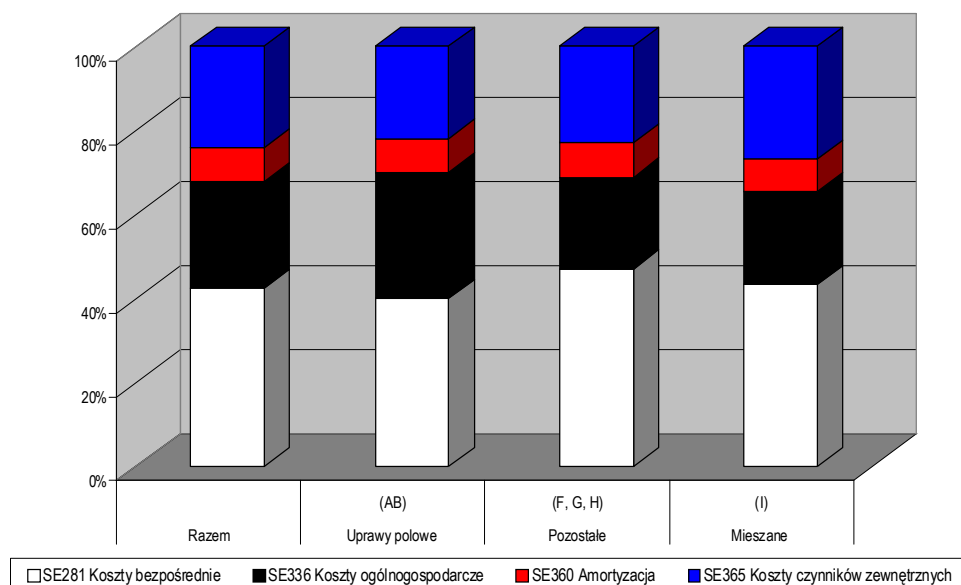
W gospodarstwach z osobowością prawną w 2008 r. nie odnotowano transferów produktów rolnych z tych gospodarstw do gospodarstw domowych pracowników. Gospodarstwa z osobowością prawną charakteryzowały się w 2008 r. niskim wewnętrznym zużyciem produktów własnych (ogółem dla próby 6,3%). Najwyższe zużycie produkcyjne (nie przekraczające 10% produkcji ogółem) miało miejsce w gospodarstwach pozostałych, w których własne produkty (roślinne i zwierzęce) wykorzystywane były jako pasza dla zwierząt (patrz: Wykres 10).

Wykres 10 **Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych**

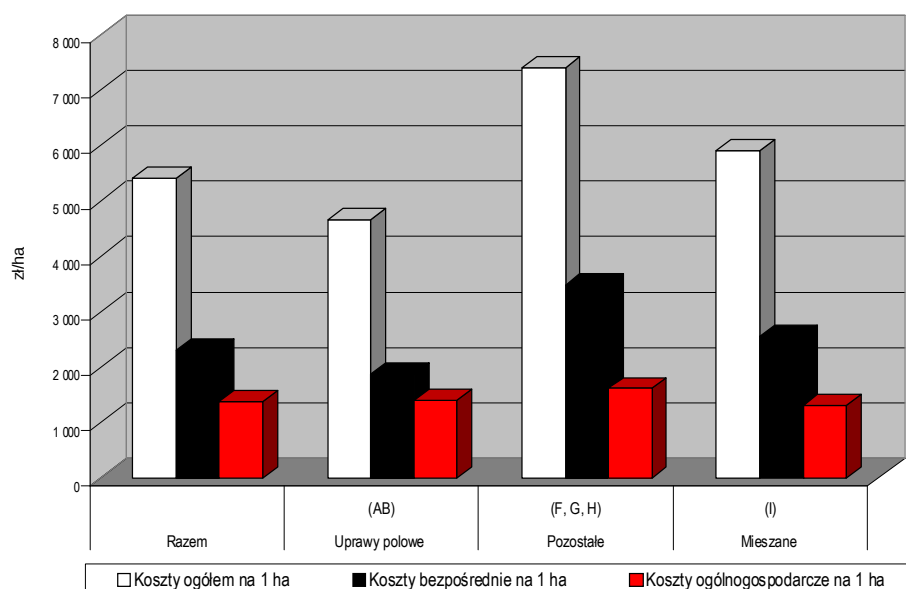
Struktura kosztów ogółem w gospodarstwach z osobowością prawną jest typowa dla wszystkich gospodarstw rolnych (patrz: Wykres 11). Najważniejszą grupą w tej strukturze są koszty bezpośrednie produkcji, które w próbie gospodarstw z osobowością prawną w 2008 r. stanowiły 40-47% kosztów ogółem. Zwracają jednak uwagę relatywnie wysokie koszty ogólnogospodarcze (sięgające 30% kosztów ogółem) w gospodarstwach typu uprawy polowe. Należy domniemywać, że na wysokie koszty ogólnogospodarcze w tych gospodarstwach miały wpływ wysokie ceny paliw notowane w 2008 r. Relatywnie wysokie koszty czynników zewnętrznych w gospodarstwach typu mieszanego (ok. 27% kosztów ogółem) należy wiązać z kosztami wynagrodzenia pracowników (porównaj: Wykres 4 i Wykres 6).

Wykres 11 **Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych**

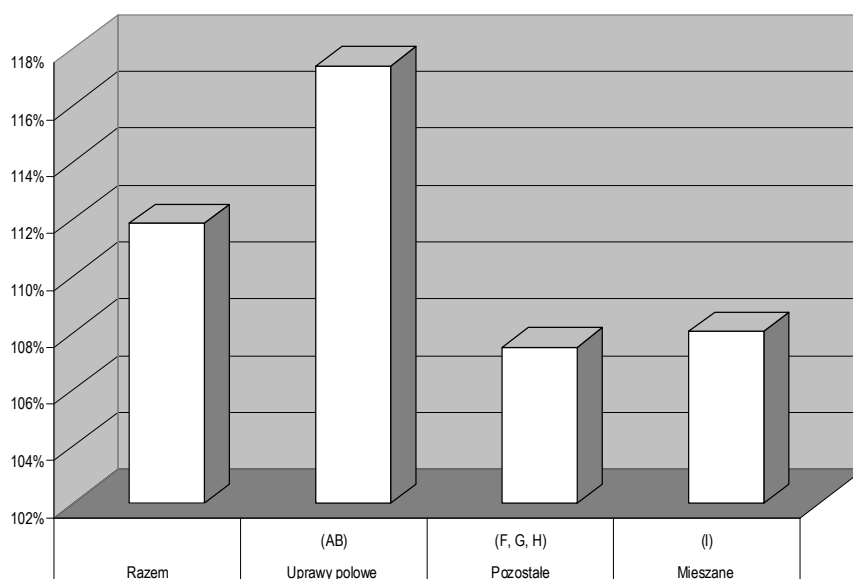
Najwyższą intensywnością produkcji charakteryzowały się gospodarstwa z grupy pozostałych (patrz: Wykres 12). Jest to zrozumiałe, bo wśród tych gospodarstw znalazły się relatywnie małe obszarowo gospodarstwa z intensywną produkcją drobiarską lub tuczem trzody chlewnej, opierające w całości swoją produkcję na drogich, przemysłowych paszach pochodzących z zakupu. Intensywność produkcji mierzona wysokością kosztów ogółem w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych koresponduje z produktywnością ziemi wyrażoną wartością produkcji w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych (porównaj: Wykres 9 i Wykres 12).

Wykres 12 **Koszty na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną wg typów rolniczych**

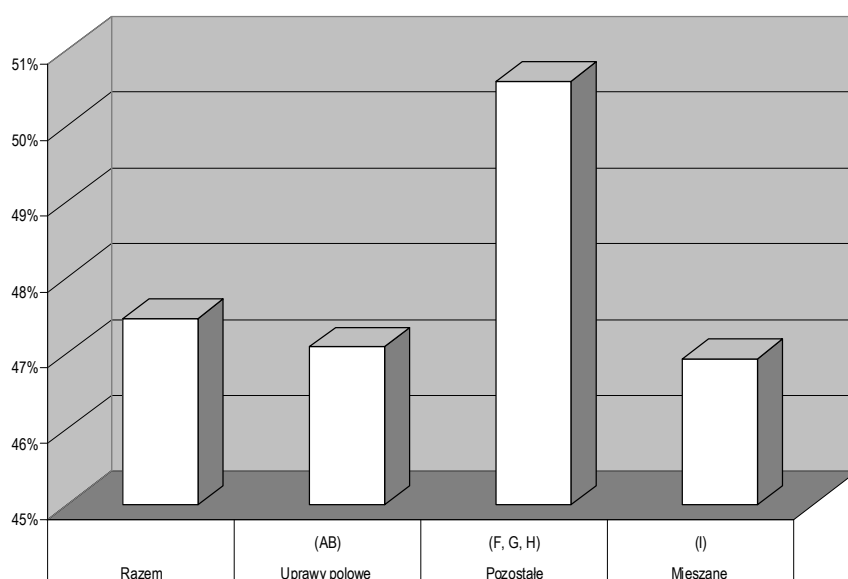
Poniżej przedstawiono relację kosztów produkcji ogółem do wartości produkcji ogółem (patrz: Wykres 13). Jak wynika z tego wykresu, we wszystkich typach gospodarstw z osobowością prawną w 2008 r. relacje te były niekorzystne. W 2008 r. najniższą efektywnością produkcji wykazały się gospodarstwa typu uprawy polowe. Na każde 100 zł uzyskanej produkcji gospodarstwa te poniosły koszty wynoszące 117,38 zł. Na niską efektywność w tych gospodarstwach niewątpliwie miały wpływ relacje cen środków produkcji roślinnej do cen produktów roślinnych. W ciągu 2008 r. zanotowano szczególnie duży spadek cen zbóż przy drożących nawozach i środkach ochrony roślin.

Wykres 13 Koszt wytworzenia 100 zł produkcji według typów rolniczych

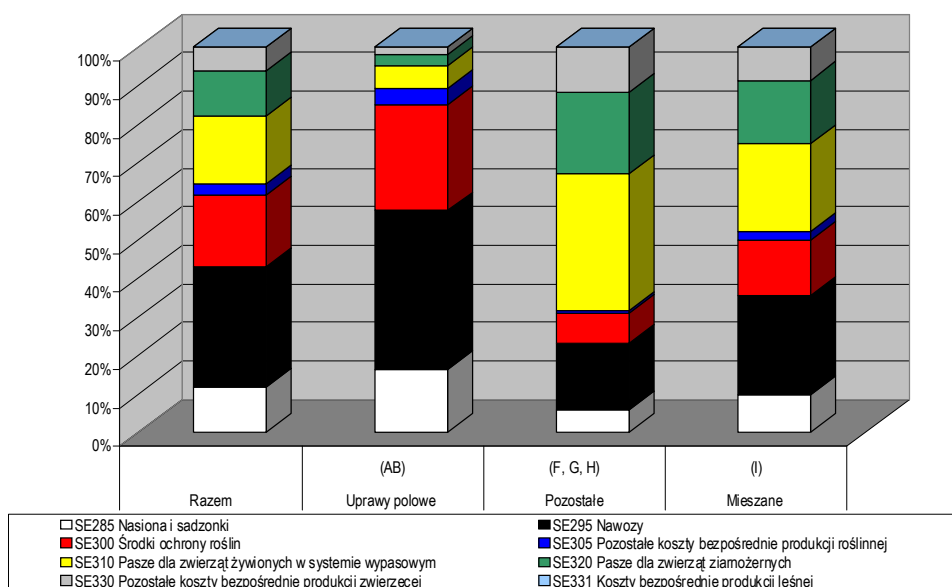
W 2008 r. koszty bezpośrednie produkcji w gospodarstwach z osobowością prawną kształtowały się na poziomie średnio 47% wartości produkcji ogółem. Najwyższe koszty bezpośrednie (w większości będące kosztami pasz) w stosunku do wytworzonej produkcji ogółem poniosły gospodarstwa z grupy pozostałych (50,6%) - patrz: Wykres 14.

Wykres 14 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych

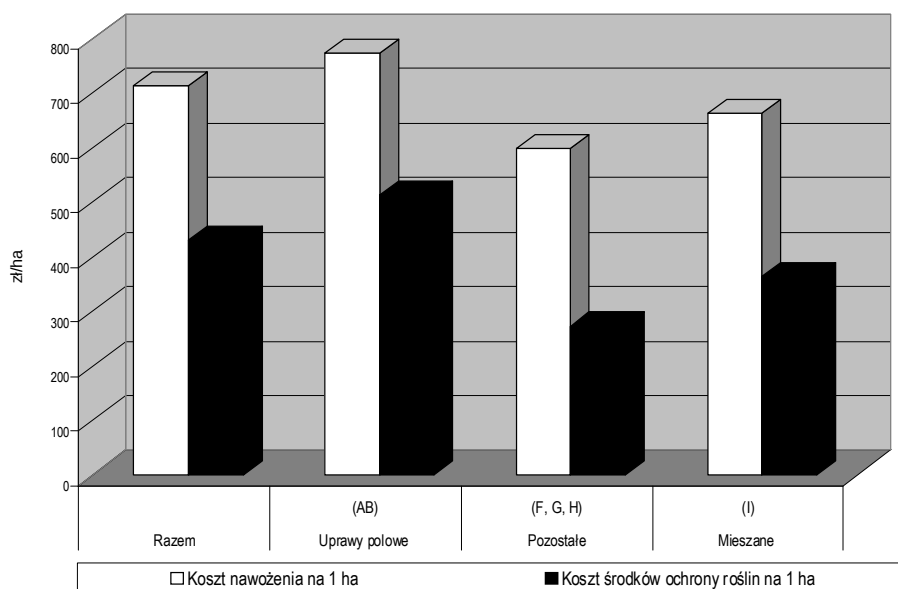
Wykres 15 oddaje zróżnicowaną strukturę kosztów bezpośrednich w analizowanych typach gospodarstw z osobowością prawną ściśle powiązaną z charakterem prowadzonej przez te gospodarstwa produkcji. Adekwatnie do struktury produkcji (porównaj: Wykres 8) rozłożyły się niemal po połowie koszty bezpośrednie produkcji roślinnej i zwierzęcej w gospodarstwach typu mieszanego. Średnio dla grupy stosunek kosztów bezpośrednich produkcji zwierzęcej do kosztów bezpośrednich produkcji roślinnej wynosił w przybliżeniu jak 1:3.

Wykres 15 Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych

W 2008 r. koszty nawożenia w gospodarstwach osób prawnych wynosiły średnio około 712 zł/ha, a koszty ochrony roślin ok. 430 zł/ha. Koszty te były najwyższe (co jest oczywiste) w gospodarstwach typu uprawy polowe, a najniższe w pozostałych gospodarstwach. Interesujące są jednak różnice w proporcjach kosztów środków ochrony roślin do kosztów nawożenia w tych dwu grupach gospodarstw; w gospodarstwach typu uprawy polowe koszty środków ochrony roślin stanowiły 66,5% kosztów nawożenia, natomiast w grupie gospodarstw pozostałych tylko 45,5% (patrz: Wykres 16). Fakt ten wiązać należy ze strukturą użytków rolnych w obu grupach gospodarstw. Pozostałe gospodarstwa będące gospodarstwami z produkcją zwierzęcą posiadają duże ilości łąk i pastwisk (zaplecze paszowe dla produkcji zwierzęcej), na które zdecydowanie mniej zużywano środków ochrony roślin.

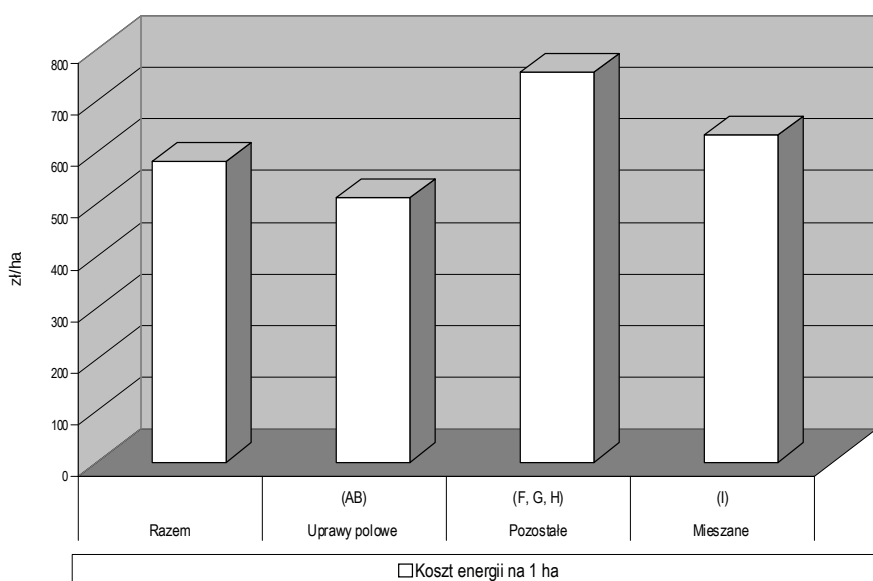
Wykres 16 Koszty nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według typów rolniczych

W 2008 r. gospodarstwa z osobowością prawną poniosły koszty energii elektrycznej i paliw w granicach od ok. 512 zł/1ha użytków rolnych w gospodarstwach typu uprawy polowe do około 756 zł w przeliczeniu na 1 ha użytków w pozostałej grupie gospodarstw (patrz: Wykres 17). Koszty te wyraźnie powiązane były z produktywnością i intensywnością produkcji (porównaj: Wykres 9, Wykres 12 oraz Wykres 17). Wysokie koszty energii i paliw w gospodarstwach z grupy pozostałych przypisać należy intensywnej produkcji zwierzęcej zużywającej duże ilości energii elektrycznej (szczególnie dotyczy to gospodarstw drobiarskich) i relatywnie do innych typów gospodarstw z osobowością prawną, z mniejszym użytkowaniem ziemi w tych gospodarstwach

Wykres 17

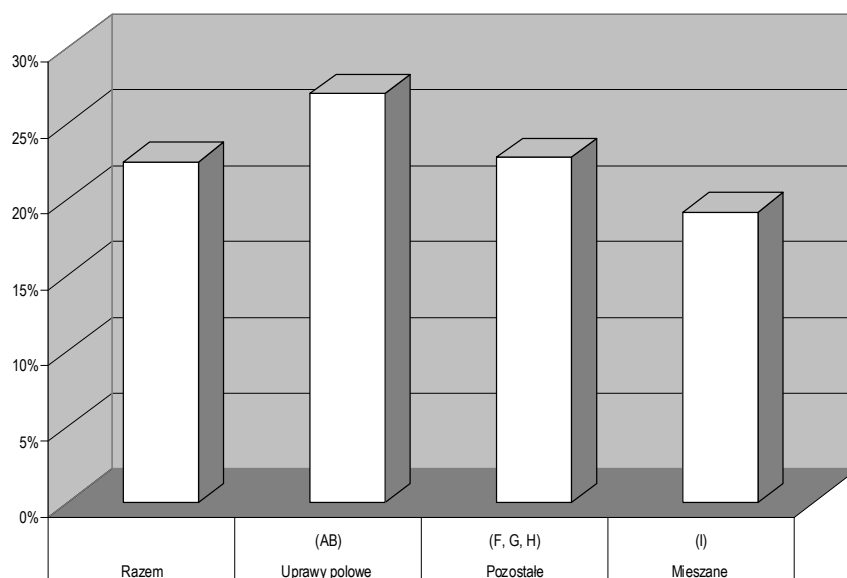
Koszty energii elektrycznej i paliwa na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według typów rolniczych

Średnie koszty amortyzacji w gospodarstwach osób prawnych kształtowały się na poziomie ok. 20% wartości dodanej brutto (patrz: Wykres 18). Zaskakują relacje kosztów amortyzacji do wartości dodanej brutto w gospodarstwach mieszanych, które były najkorzystniejsze w próbie gospodarstw z osobowością prawną. Fakt ten należy tłumaczyć tym, że w 2008 r. gospodarstwa o mieszanym typie produkcji osiągnęły znacznie wyższą od gospodarstw innych typów wartość dodaną brutto na gospodarstwo, przy niewiele tylko wyższych kosztach amortyzacji.

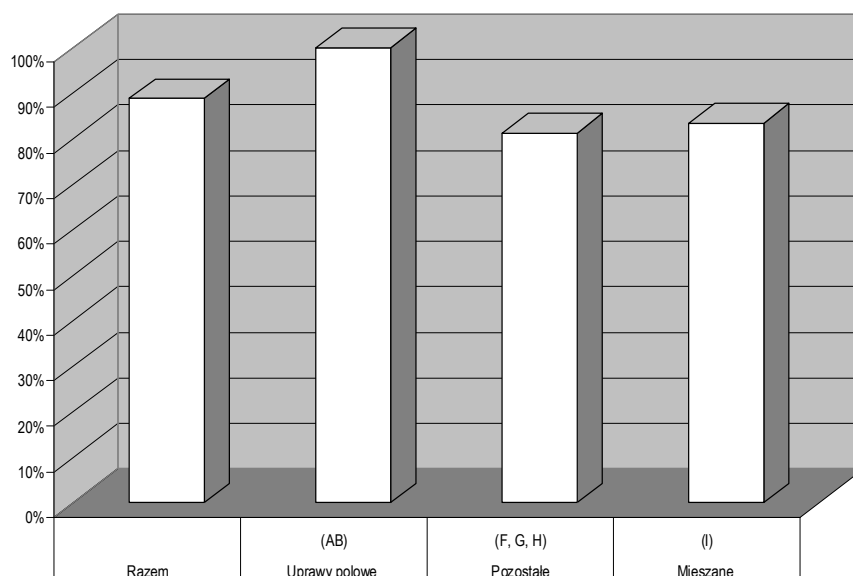
Wykres 18

Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych

Wysokie koszty czynników zewnętrznych² były cechą charakterystyczną dla gospodarstw osób prawnych. W kosztach tych dominowały wynagrodzenia pracowników najemnych. W gospodarstwach z uprawami polowymi na opłacenie czynników obcych uczestniczących w procesie produkcji została spożytkowana cała wartość dodana netto. Lepsze, ale mało korzystne były relacje kosztów czynników zewnętrznych do wartości dodanej netto w gospodarstwach pozostałych i z produkcją mieszaną. Koszty te stanowiły około 80% wartości dodanej netto w obu grupach gospodarstw (patrz: Wykres 19).

Wykres 19 **Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych**

W 2008 r. różne typy gospodarstw z osobowością prawną niewiele różniły się między sobą pod względem wypracowanej wartości dodanej netto³ w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną (Wykres 20). Jak wynika z tego wykresu, we wszystkich analizowanych typach gospodarstw z osobowością prawną wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną była ponad dwukrotnie wyższa od przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej, które w 2008 r. wynosiło 23 330 zł⁴. Najlepsze rezultaty w tym zakresie osiągnęły pozostałe gospodarstwa, które wypracowały wartość dodaną netto w przeliczeniu na jednostkę AWU w wysokości 56 713 zł. W najgorszych pod tym względem gospodarstwach typu uprawy polowe, wartość ta była o 3 197 zł niższa. Gospodarstwa typu mieszanego osiągnęły w 2008 r. co prawda najwyższą wartość dodaną netto na gospodarstwo, ale też miały najwyższe nakłady pracy (porównaj: Wykres 6).

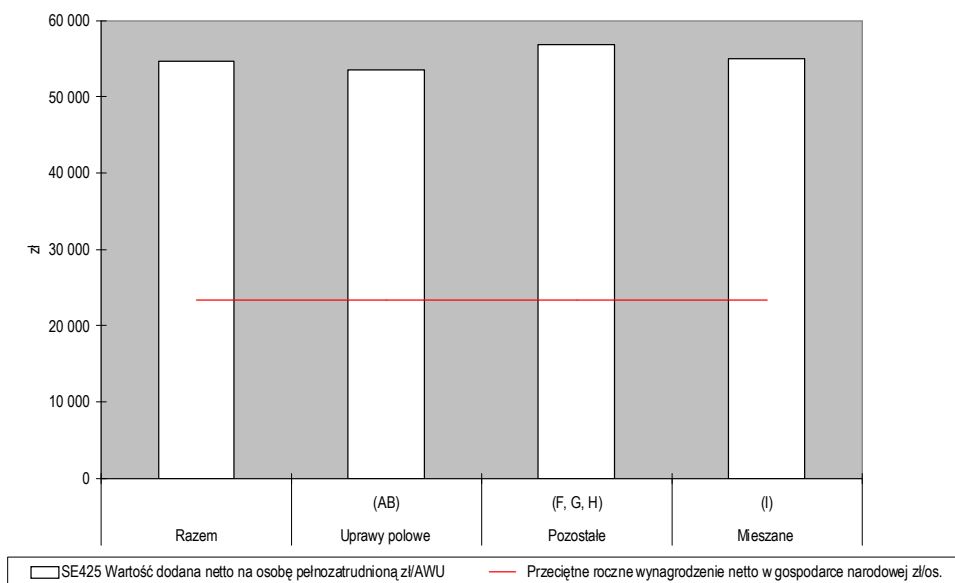
² Koszty czynników zewnętrznych obejmują: wynagrodzenia, czynsze i odsetki

³ Wartość dodana netto jest nadwyżką stanowiącą opłatę za zaangażowanie czynników wytwórczych bez względu na to, kto jest ich właścicielem.

⁴ Szacunek własny na podstawie danych GUS.

Wykres 20

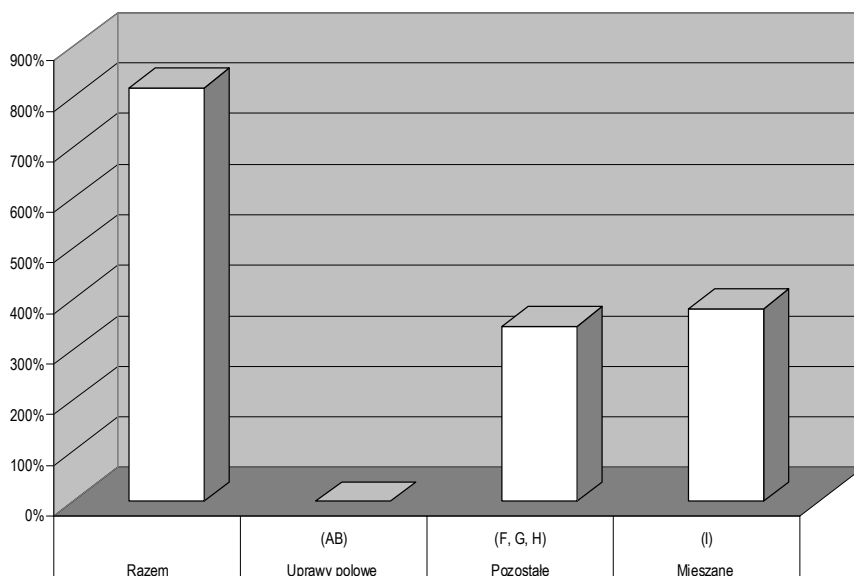
Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

Dopłaty do działalności operacyjnej gospodarstw z osobowością prawną w 2008 r. były bardzo wysokie. Ich wartość stanowiła ponad 3-krotność wypracowanego dochodu z gospodarstwa rolnego⁵ dla gospodarstw w typie mieszanym i pozostałych (patrz: Wykres 21). Z uwagi na ujemny wynik DzRGR, w gospodarstwach typu uprawy polowe, nie przedstawiono na wykresie stosunku dopłat do dochodów w tych gospodarstwach. Wysokość dopłat w gospodarstwach z uprawami polowymi w 2008 r. wynosiła 699 208 zł na gospodarstwo i lokowała się między najwyższymi dopłatami w gospodarstwach typu mieszanego (873 247 zł na gospodarstwo) i najniższymi w pozostałych gospodarstwach (574 035 zł na gospodarstwo).

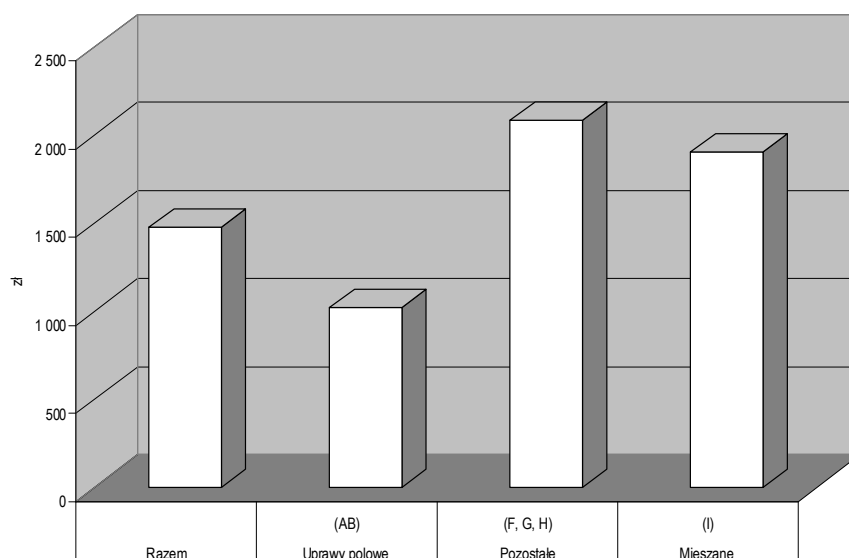
⁵ Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego stanowi opłatę za zaangażowanie do działalności gospodarstwa rolnego czynników wytwórczych stanowiących własność gospodarstwa.

Wykres 21 **Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych**

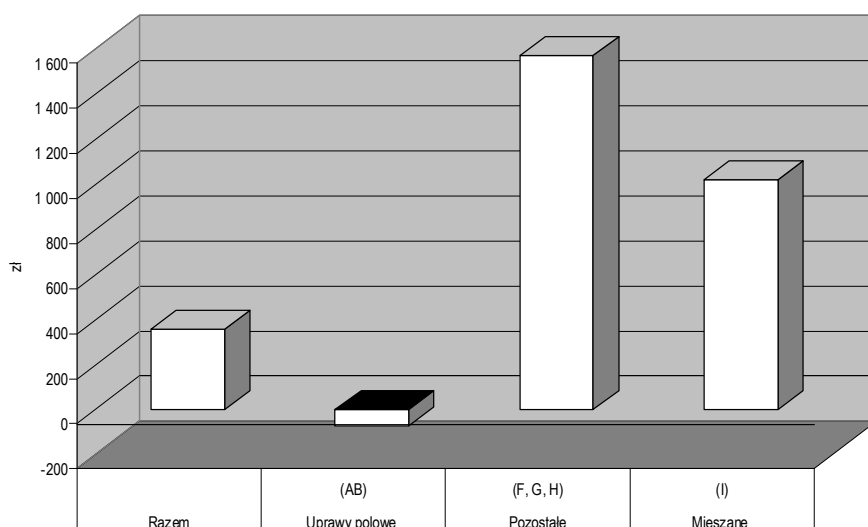
W 2008 r. średnie gospodarstwo rolne z osobowością prawną wypracowało 1474,69 zł wartości dodanej netto w przeliczeniu na ha ziemi użytkowanej rolniczo. W przeciwieństwie do wartości dodanej netto na osobę pełnozatrudnioną (porównaj: Wykres 20), poszczególne typy gospodarstw bardzo różniły się w poziomie wypracowanej wartości dodanej netto przeliczonej na 1 ha (patrz: Wykres 22). Szczególnie duże dysproporcje wystąpiły między gospodarstwami typu uprawy polowe i z grupy pozostałych. Gospodarstwa typu uprawy polowe wypracowały najniższą (1 020,38 zł) wartość dodaną netto na 1 ha użytków rolnych, która stanowiła ok. 50% wartości osiągniętej przez pozostałe gospodarstwa. Wynika to z faktu, że gospodarstwa z produkcją roślinną osiągnęły w 2008 r. najniższą wartość dodaną netto realizując tę produkcję w największych obszarowo gospodarstwach.

Wykres 22 **Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych**

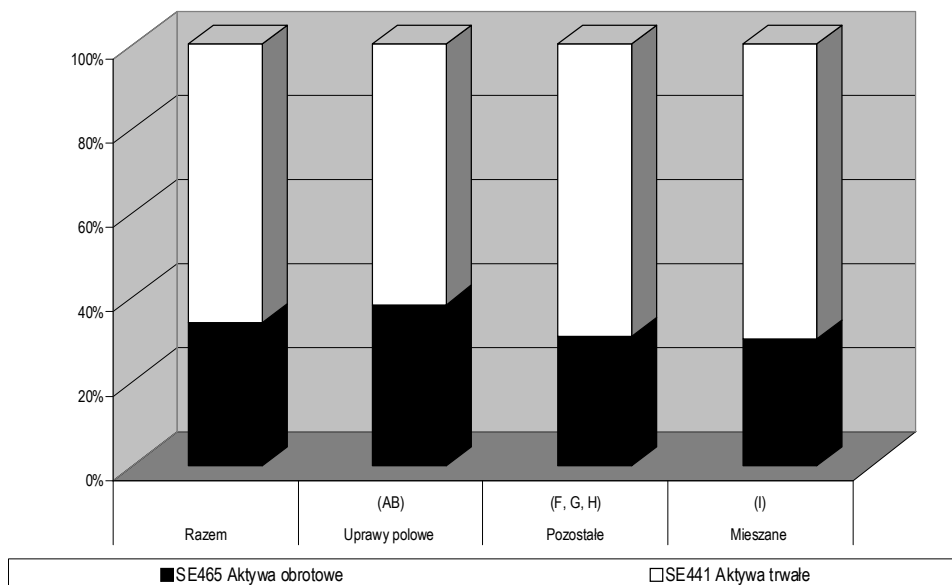
Spośród gospodarstw z osobowością prawną najbardziej dochodowe (w odniesieniu do ziemi) w 2008 r. okazały się gospodarstwa z produkcją zwierzęcą (patrz: Wykres 23). W grupie tych gospodarstw DzRGR wynosił 1 569,31 zł na 1 ha użytków rolnych. Mniejszą dochodowością wykazały się gospodarstwa typu mieszanego (1 020,59 zł DzRGR na 1 ha ziemi użytkowanej rolniczo). Niestety gospodarstwa osób prawnych typu uprawy polowe nie były dochodowe w 2008 r. i odnotowały ujemny wynik dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego (- 71 279 zł/ 1 ha użytków rolnych).

Wykres 23 **Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych**

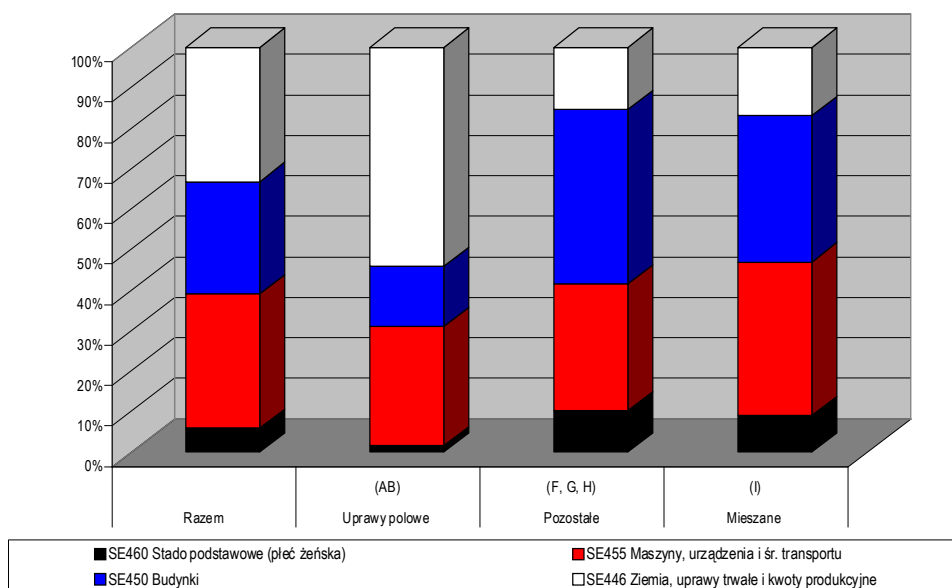
Polskie gospodarstwa rolne z reguły mają niekorzystną strukturę aktywów. Zwykle są to gospodarstwa przemaszynowane i posiadające nadmiar budynków produkcyjnych. Poprzez unieruchomienie w aktywach trwałych dużej ilości środków, ulega spowolnieniu tempo ich obiegu w gospodarstwach, co ma negatywny wpływ na wyniki ekonomiczne. W gospodarstwach z osobowością prawną stosunek wartości aktywów trwałych do wartości aktywów obrotowych w 2008 r. był niekorzystny i wynosił w przybliżeniu jak 2:1 (patrz: Wykres 24). Jak wynika z tego wykresu, najkorzystniejszą strukturę aktywów miały gospodarstwa w typie uprawy polowe, w których aktywa trwałe stanowiły 65,9% i aktywa obrotowe 34,1% aktywów ogółem. Proporcje wartości aktywów trwałych do wartości aktywów obrotowych były niemal jednakowe w gospodarstwach typu mieszanego i pozostałych.

Wykres 24 Struktura aktywów według typów rolniczych

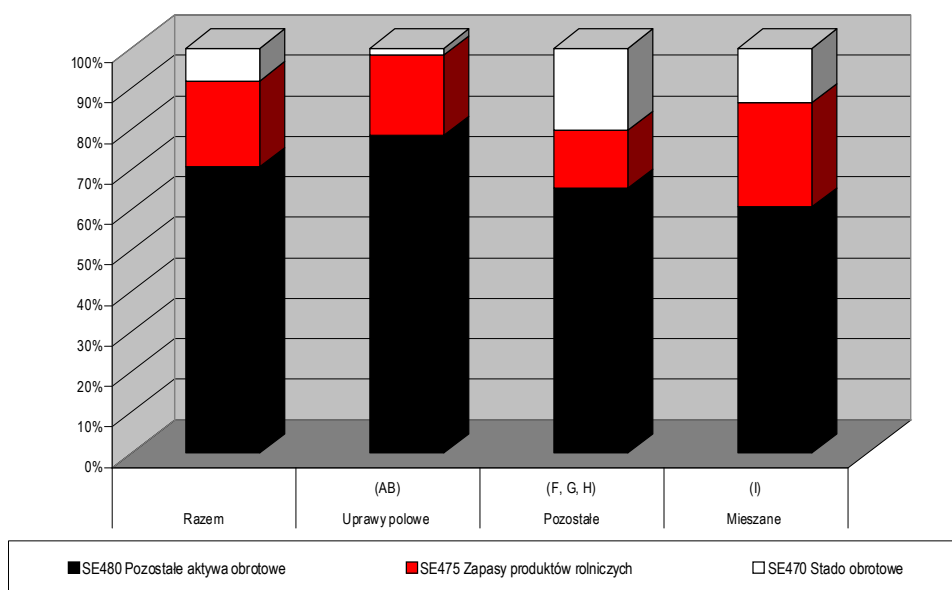
Pozytywnym zjawiskiem ostatnich lat w polskich gospodarstwach jest to, że coraz częściej struktura posiadanych środków trwałych powiązana jest ściśle z prowadzoną produkcją w gospodarstwie. Szczególnie jest to zauważalne w gospodarstwach ukierunkowanych na jeden rodzaj produkcji. Gospodarstwa typu uprawy polowe (adekwatnie do prowadzonej produkcji), charakteryzowały się największym udziałem wartości ziemi, mniejszym wartości budynków i w końcu najmniejszym udziałem wartości stada podstawowego w strukturze środków trwałych. Odwrotna sytuacja miała miejsce w pozostałych gospodarstwach, w których dominowała wartość budynków w strukturze środków trwałych. Znaczący też udział miała wartość zwierząt stada podstawowego (patrz: Wykres 25).

Wykres 25 Struktura aktywów trwałych według typów rolniczych

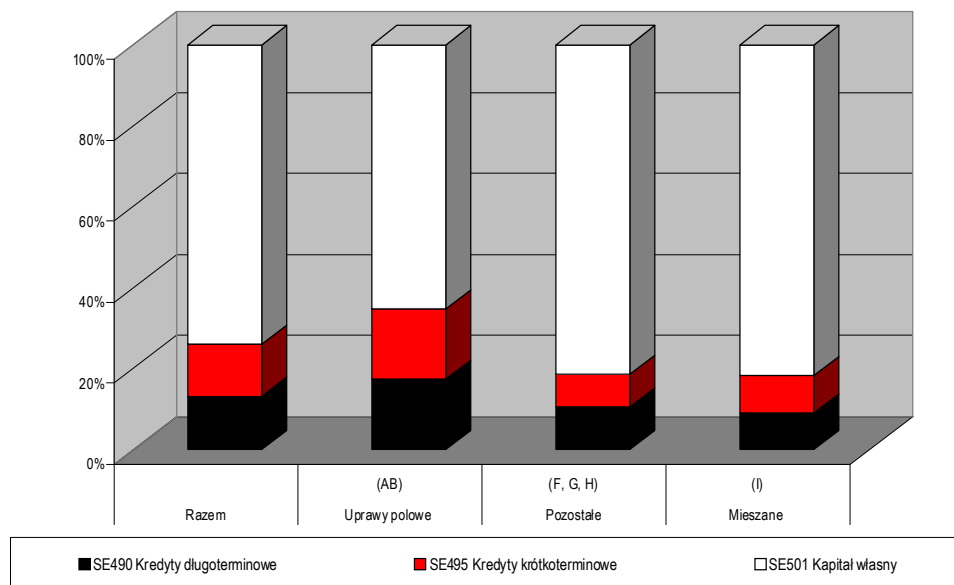
W strukturze środków obrotowych osób prawnych największy udział miały pozostałe aktywa, na które składały się między innymi wartość upraw na pniu (wycenione oziminy w polu), należności za sprzedane płody rolne i środki finansowe w kasie gospodarstwa i na bieżącym rachunku bankowym (kwota niezbędna do bieżącego funkcjonowania gospodarstwa rolnego). Najwyższą wartość miały pozostałe aktywa w gospodarstwach typu uprawy polowe. Stado obrotowe miało dużo większy udział (co zrozumiałe) w strukturze środków obrotowych pozostałych gospodarstw. Gospodarstwa te posiadały również dość pokaźne zapasy produktów rolniczych z przeznaczeniem na paszę (patrz: Wykres 26).

Wykres 26 **Struktura aktywów obrotowych według typów rolniczych**

Gospodarstwa typu uprawy polowe w największym stopniu wspomagane były kapitałem obcym (patrz: Wykres 27). Niemal w równej wysokości gospodarstwa te korzystały z kredytów długookresowych (najczęściej na realizację inwestycji), jak i mniej korzystnych, ze względu na wysokie odsetki i krótki okres spłaty, kredytów krótkookresowych zaciąganych na dofinansowanie działalności operacyjnej. Koszty obsługi zadłużenia stanowiły istotny składnik w wysokich obciążeniach kosztami czynników zewnętrznych (patrz: Wykres 19), które między innymi złożyły się na ujemny wynik finansowy tych gospodarstw.

Wykres 27 **Struktura pasywów według typów rolniczych**

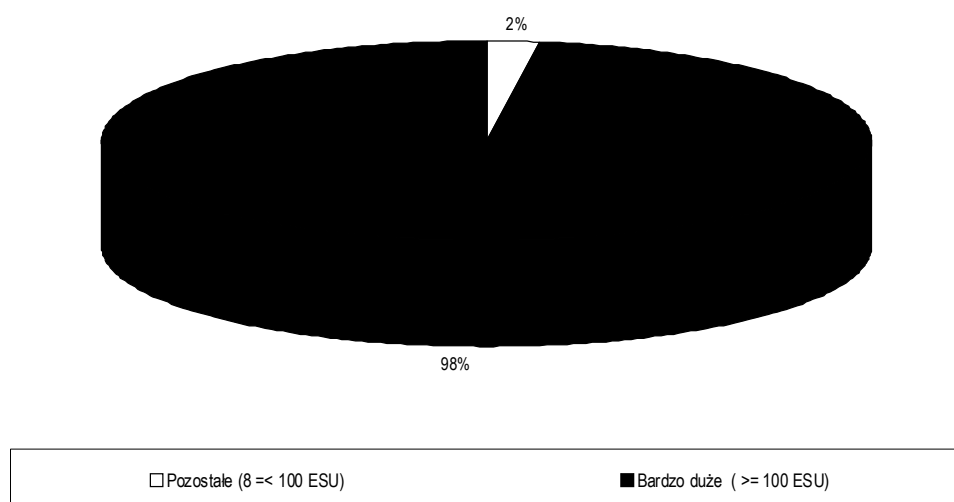
3.2. Wyniki standardowe według klas wielkości ekonomicznej

W zbiorze 172 gospodarstw pogrupowanych według klas wielkości ekonomicznej najliczniejszą grupę stanowiły gospodarstwa bardzo duże (o wielkości ekonomicznej równej bądź większej od 100 ESU). W klasie gospodarstw dużych znalazło się 12 gospodarstw, 5 gospodarstw zostało sklasyfikowanych jako średnio-duże i jedno jako średnio-małe. Ze względu na zasadę zakazującą publikacji wyników standardowych FADN z próby mniejszej niż 15 gospodarstw, trzy wyżej wymienione grupy połączono w jedną grupę zawierającą się w przedziale ≥ 8 oraz <100 ESU, i pod nazwą „pozostałe” poddano analizie.

3.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej

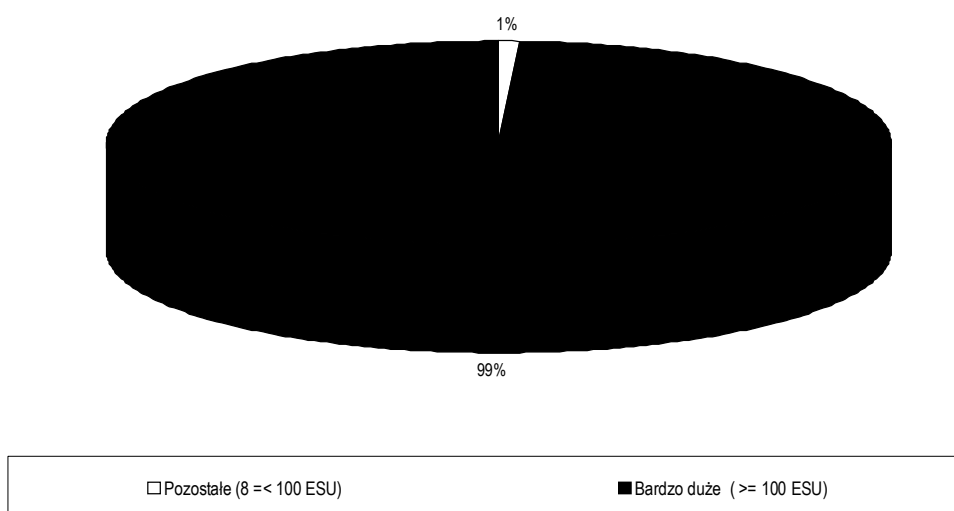
Ekonomicznie bardzo duże gospodarstwa zajmowały nieomal cały areal ziemi znajdujący się w użytkowaniu gospodarstw z analizowanej próby. Pozostałe gospodarstwa prowadziły swoją działalność na powierzchni stanowiącej zaledwie 2% całości użytków rolnych (patrz: Wykres 28).

Wykres 28 Zasoby ziemi w gospodarstwach z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej

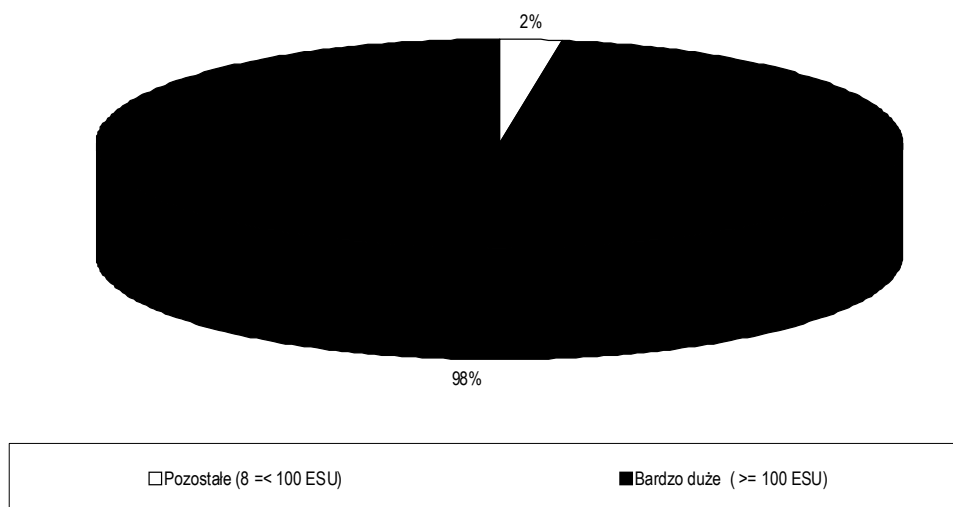
Prawie wszystkie zwierzęta hodowlane należały do gospodarstw bardzo dużych. Inwentarz żywy pozostałych gospodarstw stanowił tylko 1% całości pogłowia zwierząt analizowanych gospodarstw (patrz: Wykres 29).

Wykres 29 Pogłowie zwierząt według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU)

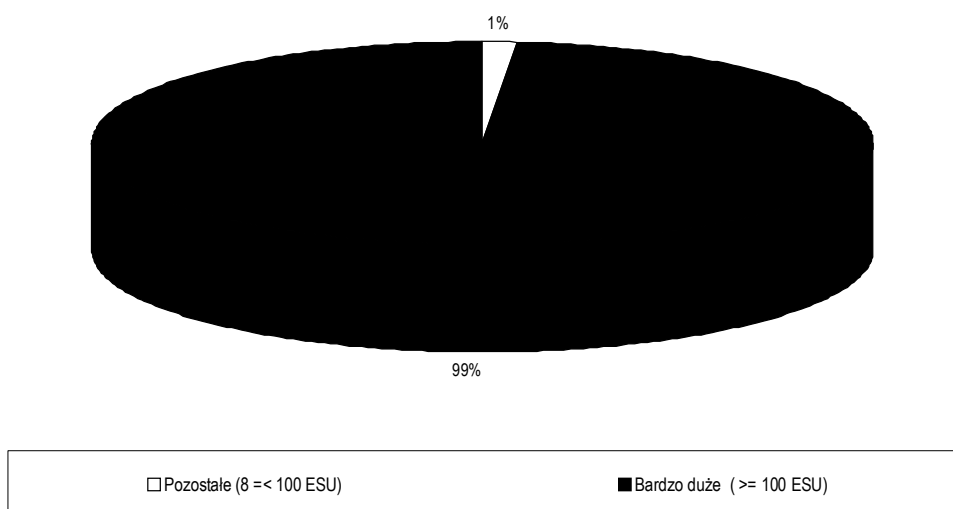
Zatrudnienie w gospodarstwach bardzo dużych było proporcjonalne do powierzchni użytkowanej ziemi rolniczej i posiadanego inwentarza żywego. W tych gospodarstwach pracowało 98% ogółu osób zatrudnionych w pełnym wymiarze godzin pracy (w przeliczeniu na AWU) (patrz: Wykres 30).

Wykres 30 **Nakłady pracy według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU)**

Efektem dominowania w próbie gospodarstw osób prawnych bardzo dużych podmiotów (równych, bądź większych od 100 ESU), była wartość nadwyżki bezpośredniej, która niemal w całości została wytworzona przez te gospodarstwa (patrz: Wykres 31).

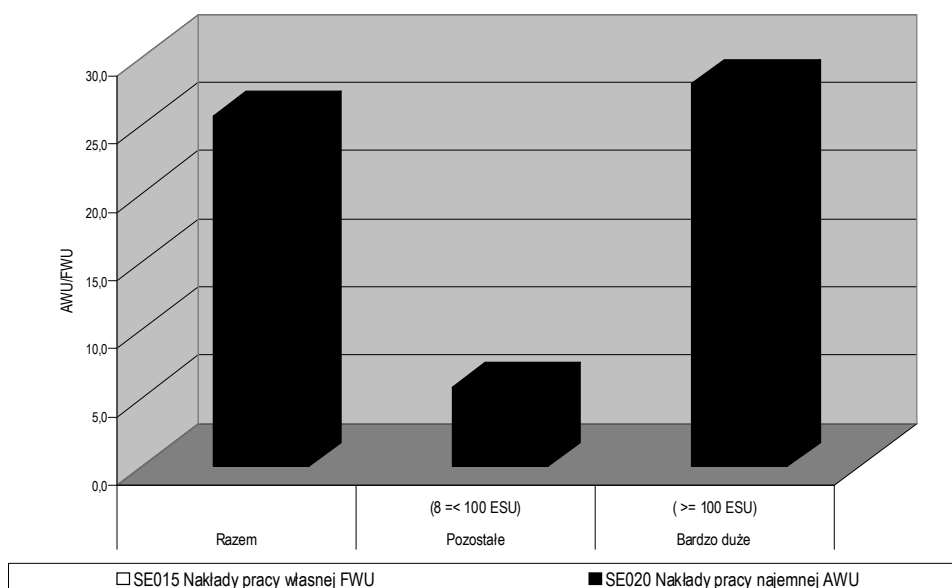
Wykres 31 **Wartość standardowej nadwyżki bezpośredniej według klas wielkości ekonomicznej**

3.2.2. Wyniki działalności gospodarstw z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej

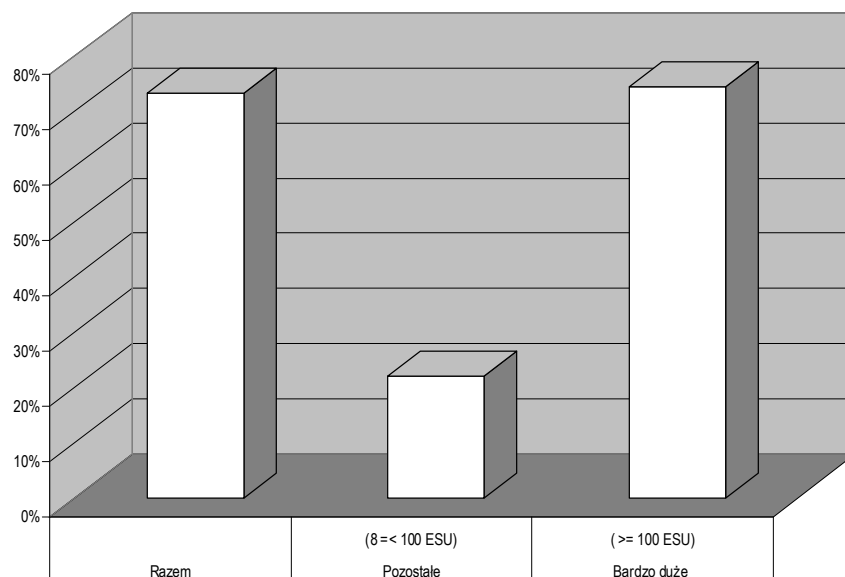
Średnio w próbie nakłady pracy kształtowały się na poziomie 25,7 AWU na gospodarstwo. W gospodarstwach bardzo dużych nakłady pracy wynosiły 28 AWU na gospodarstwo i były prawie 5-krotnie wyższe niż w pozostałych gospodarstwach. Ze względu na formę prawną, gospodarstwa z osobowością prawną nie ponosiły nakładów pracy własnej (patrz: Wykres 32).

Wykres 32 Poziom i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej

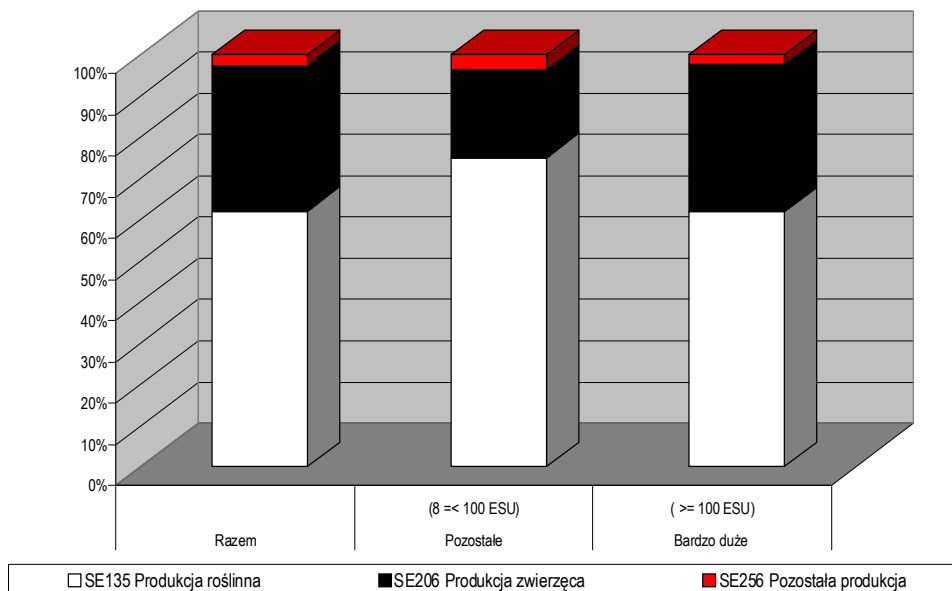
Obie omawiane grupy gospodarstw bardzo różniły się w zakresie formy własnościowej ziemi użytkowanej rolniczo. Podczas gdy w gospodarstwach bardzo dużych użytki rolne obce stanowiły ok. 75% uprawianej ziemi, w gospodarstwach pozostałych udział dzierżawy wynosił ok. 22% areалу użytków rolnych (patrz: Wykres 33).

Wykres 33 **Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej**

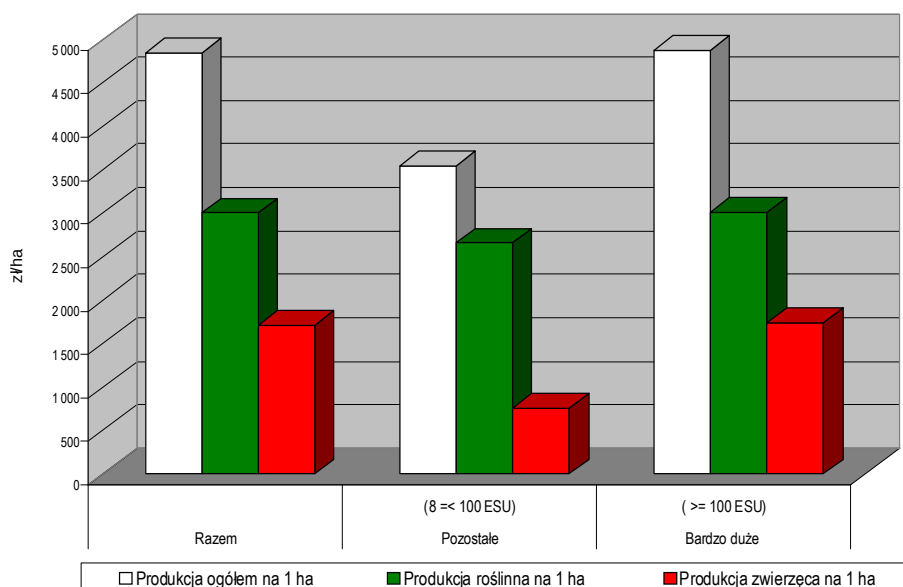
W strukturze produkcji obu omawianych grup gospodarstw przeważała produkcja roślinna. W gospodarstwach bardzo dużych udział produkcji zwierzęcej (35,6% produkcji ogółem) był jednak znacząco większy niż w pozostałych gospodarstwach (21,4% produkcji ogółem). W obu grupach gospodarstw pozostała produkcja była niewielka (patrz: Wykres 34).

Wykres 34 **Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

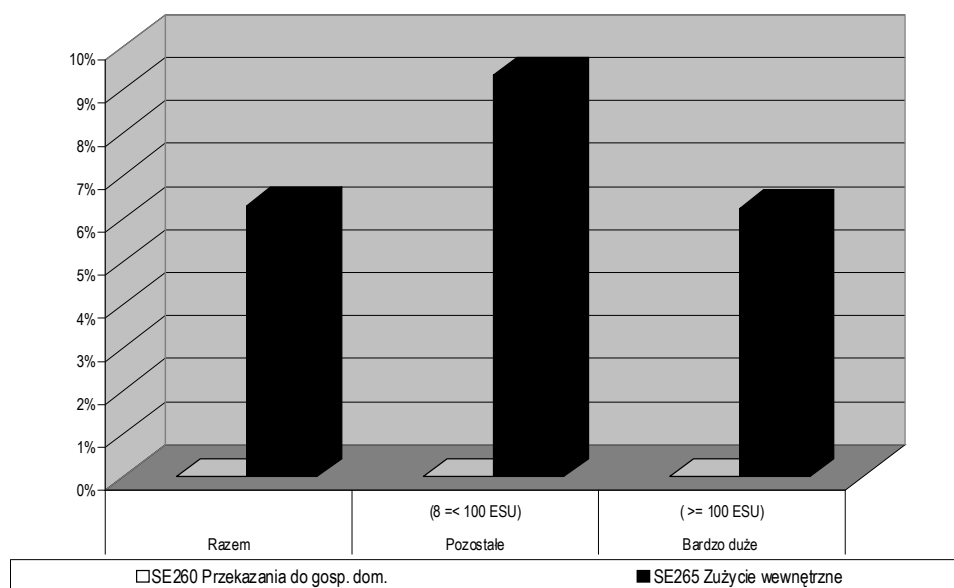
W 2008 r. produktywność ziemi w średnim gospodarstwie z osobowością prawną wynosiła 4 840,14 zł na 1 ha użytków rolnych (Wykres 35). Jak wynika z tego wykresu, o średniej produktywności gospodarstw osób prawnych zadecydowała wytworzona produkcja ogółem w przeliczeniu na 1 ha w gospodarstwach równych bądź większych od 100 ESU, która wynosiła 4 870,96 zł. Produktywność ziemi w tych gospodarstwach była o 27,3% wyższa niż w pozostałych gospodarstwach. Co ciekawe, różnice w produkcji roślinnej przeliczonej na 1 ha w obu grupach gospodarstw nie były tak istotne, jak różnice w poziomie produkcji zwierzęcej przeliczonej na 1 ha użytków rolnych. Gospodarstwa bardzo duże wytworzyły 1 736,22 zł wartość produkcji zwierzęcej na 1 ha, która była ponad dwukrotnie wyższa od wytworzonej przez gospodarstwa pozostałe.

Wykres 35 **Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej**

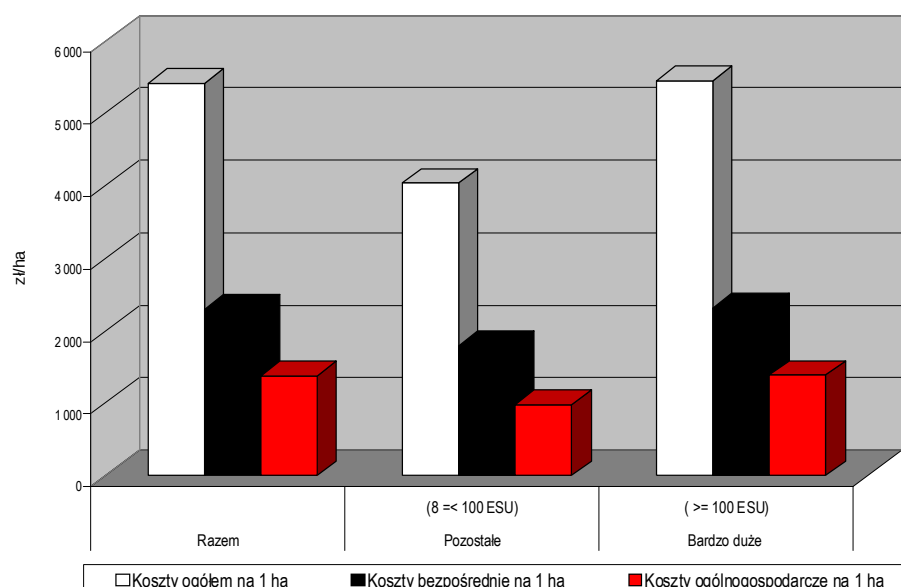
Z uwagi na formę prawną analizowanych gospodarstw, nie zanotowano w 2008 r. przekazania produktów rolnych z gospodarstwa rolniczego do gospodarstw domowych. Tylko niewielka część wytworzonej produkcji ogółem (średnio 6,3%), weszła ponownie do gospodarstwa jako produkty własne zużywane w procesie produkcyjnym. Na podobnym poziomie wykorzystywano własne produkty roślinne i zwierzęce w gospodarstwach bardzo dużych. W większym stopniu zużywano produkty własne na siew i paszę w gospodarstwach pozostałych, gdzie w obrocie wewnętrznym wykorzystywano ok. 9,3% wytworzonej produkcji (patrz: Wykres 36).

Wykres 36 **Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

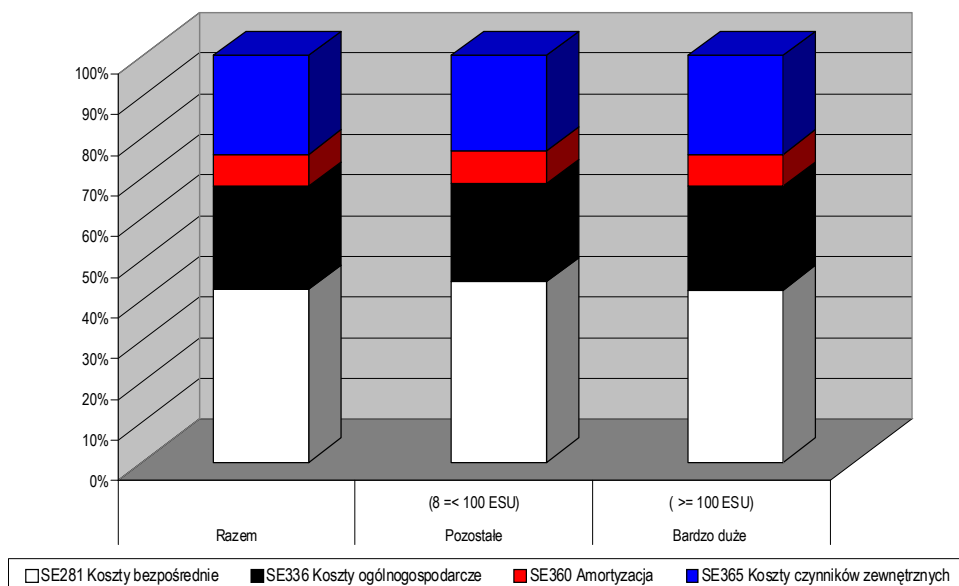
Intensywność produkcji w obu omawianych grupach gospodarstw była adekwatna do produktywności. Wyższą intensywnością produkcji (wyrażoną poniesionymi kosztami ogółem na 1 ha użytków rolnych), charakteryzowały się gospodarstwa bardzo duże. Gospodarstwa te poniosły na produkcję koszty wynoszące 5 445,94 zł/ha użytków rolnych. W pozostałych gospodarstwach intensywność produkcji była o ok. 25% niższa w porównaniu z gospodarstwami z najwyższej klasy ekonomicznej. W przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych koszty bezpośrednie poniesione przez gospodarstwa z klasy = oraz > 100 ESU wynosiły 2 309,13 zł (ta grupa kosztów w pozostałych gospodarstwach, była niższa o ok. 23 %), a koszty ogólnogospodarcze wynosiły 1 386,57 zł (koszty te niższe były o ok. 30% w pozostałych gospodarstwach) - patrz: Wykres 37.

Wykres 37 **Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej**

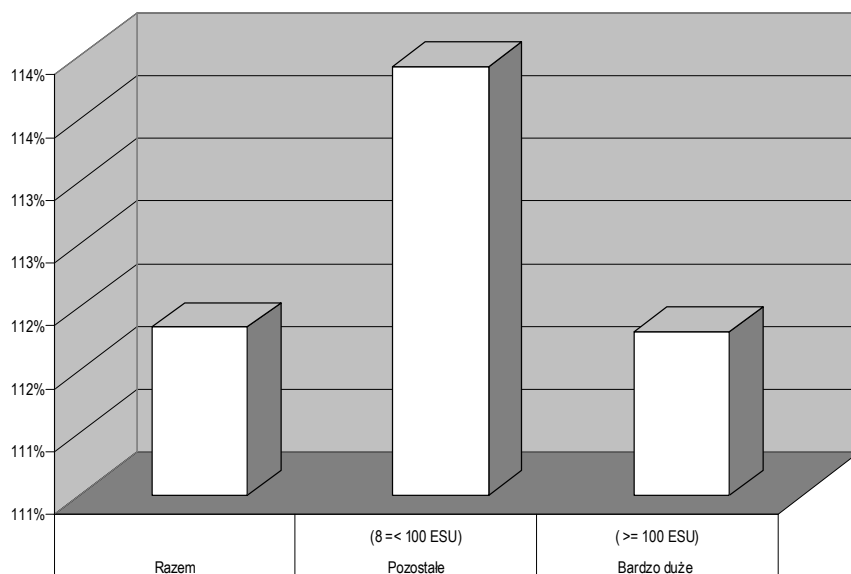
Struktura kosztów ogółem w obu omawianych grupach gospodarstw była podobna. Koszty bezpośrednie będące największą grupą stanowiły ok. 40% kosztów ogółem. Koszty ogólnogospodarcze były na zbliżonym poziomie z kosztami czynników zewnętrznych i stanowiły po ok. 25% kosztów ogółem. Amortyzacja sięgała 8% kosztów ogółem (patrz: Wykres 38).

Wykres 38 **Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

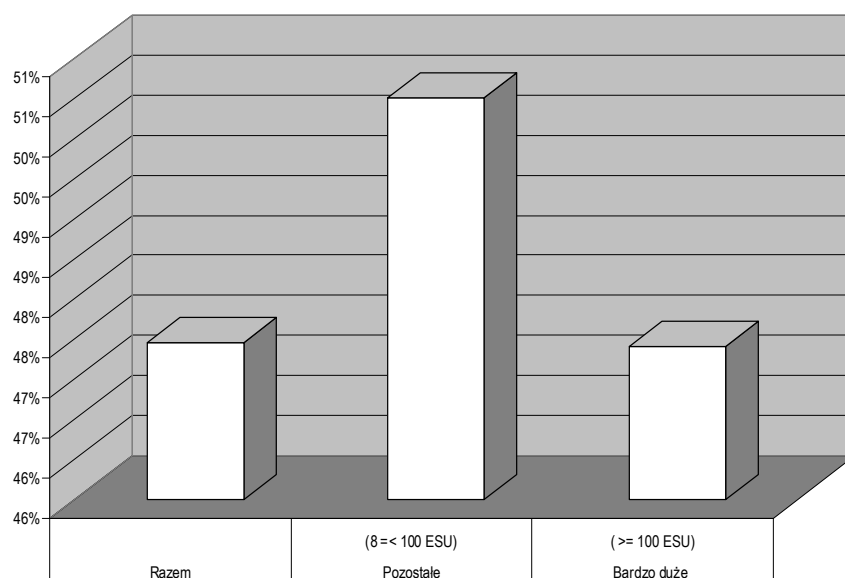
Efektywność produkcji mierzona stosunkiem poniesionych kosztów ogółem do wytworzonej produkcji ogółem była wyższa w gospodarstwach z grupy największych pod względem wielkości ekonomicznej. Jednak również w tych gospodarstwach koszty były o ok. 12% wyższe od wartości produkcji. Wytworzenie 100 zł wartości produkcji w pozostałych gospodarstwach kosztowało ok. 114 zł (patrz: Wykres 39).

Wykres 39 **Koszt wytworzenia 100 zł produkcji według klas wielkości ekonomicznej**

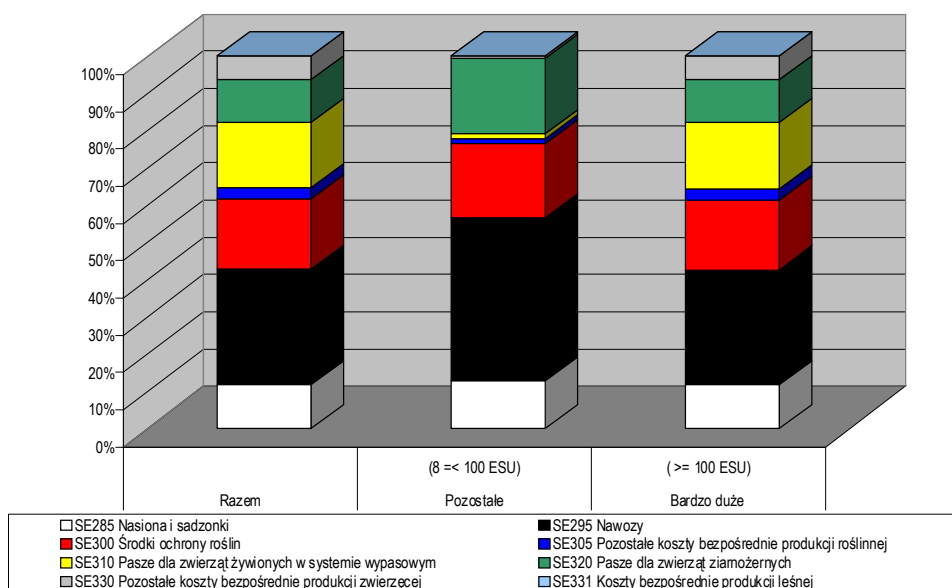
Udział kosztów bezpośrednich w wartości wytworzonej produkcji w gospodarstwach pozostałych wynosił 50,5% i był nieco wyższy niż w gospodarstwach największych (47,4%) (patrz: Wykres 40). Relacje kosztów bezpośrednich ogółem do produkcji ogółem były podobne do relacji kosztów ogółem do produkcji ogółem (porównaj: Wykres 39 i Wykres 40).

Wykres 40 **Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

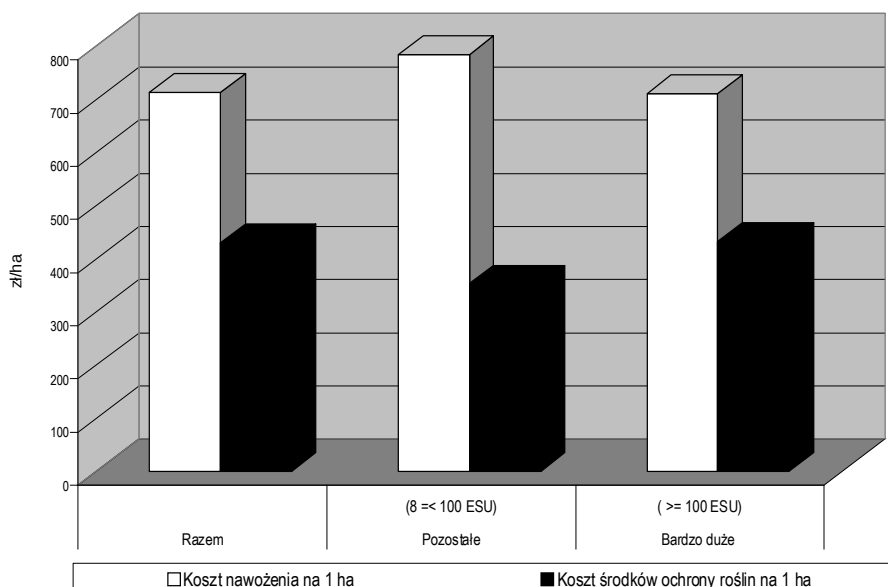
Ciekawych spostrzeżeń dostarcza analiza kosztów bezpośrednich w zależności od wielkości ekonomicznej badanych obiektów. W obu grupach najważniejszą pozycją w kosztach bezpośrednich były koszty nawożenia z tym, że w gospodarstwach bardzo dużych ich udział w strukturze kosztów bezpośrednich wynosił 30,8%, a w gospodarstwach pozostałych 43,8%. Udział innych składników kosztów bezpośrednich produkcji roślinnej w kosztach bezpośrednich ogółem był zbliżony w obu grupach gospodarstw. Istotne różnice występują w strukturze kosztów bezpośrednich produkcji zwierzęcej. W gospodarstwach bardzo dużych najważniejszą pozycją kosztów bezpośrednich produkcji zwierzęcej były koszty związane z chowem zwierząt w systemie wypasowym, które stanowiły 17,8% kosztów bezpośrednich ogółem (w pozostałych gospodarstwach 1,5%). Natomiast koszty bezpośrednie odnoszące się do zwierząt ziarnożernych w gospodarstwach pozostałych stanowiły 20,1%, podczas gdy w gospodarstwach bardzo dużych 11,4%. W gospodarstwach z najwyższej klasy wielkości ekonomicznej, udział kosztów pozostałych produkcji zwierzęcej w kosztach bezpośrednich produkcji, był dziesięciokrotnie wyższy niż w gospodarstwach pozostałych (patrz: Wykres 41).

Wykres 41 **Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej**

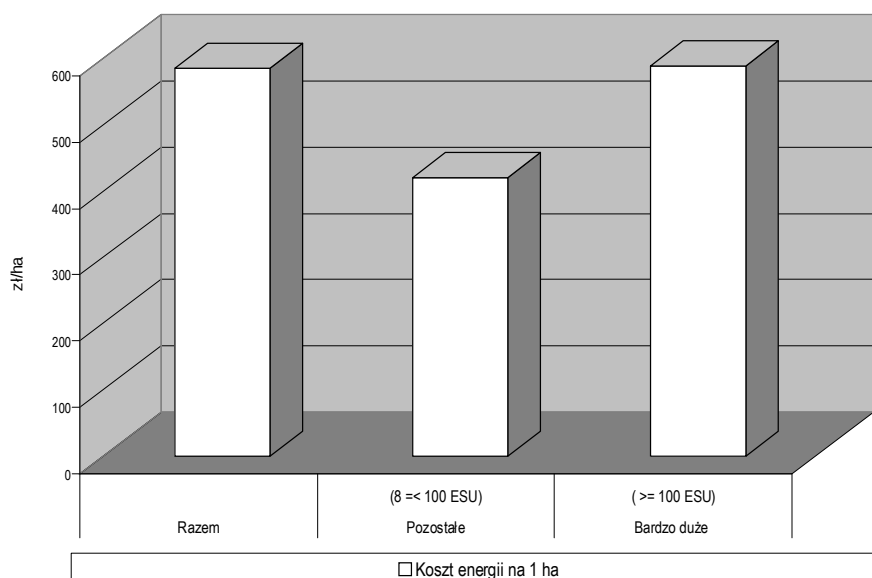
W 2008 r. gospodarstwa o wielkości ekonomicznej bardzo duże poniosły koszty nawożenia wynoszące 711,13 zł na 1 użytków rolnych, które były o ok. 73 zł/ha niższe od poniesionych w gospodarstwach z grupy pozostałych. Natomiast koszty ochrony roślin w bardzo dużych gospodarstwach wynosiły 432,74 zł/ha i były o 79 zł na 1 ha wyższe niż w gospodarstwach drugiej analizowanej grupy. Koszt ochrony roślin w gospodarstwach bardzo dużych stanowił 60% kosztu nawożenia, a w pozostałych gospodarstwach ok. 45% (patrz: Wykres 42).

Wykres 42 **Koszty nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej**

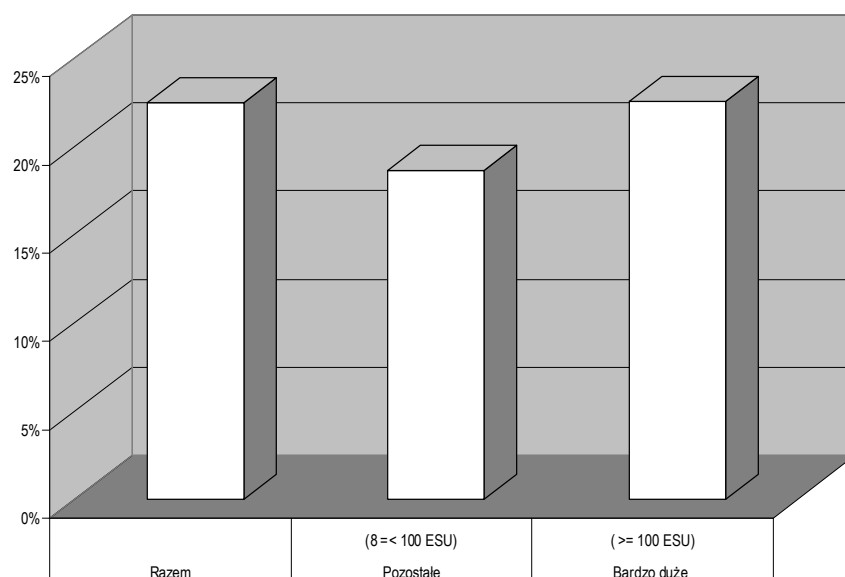
Koszt paliw i energii w gospodarstwach bardzo dużych wynosił 587,29 zł na 1 ha użytków rolnych, podczas gdy w pozostałych gospodarstwach 418,72 zł (patrz: Wykres 43). Wyższe koszty paliw i energii ponoszone przez gospodarstwa bardzo duże były konsekwencją intensywnej produkcji realizowanej w tych gospodarstwach (porównaj: Wykres 35, 37 i 43).

Wykres 43 **Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej**

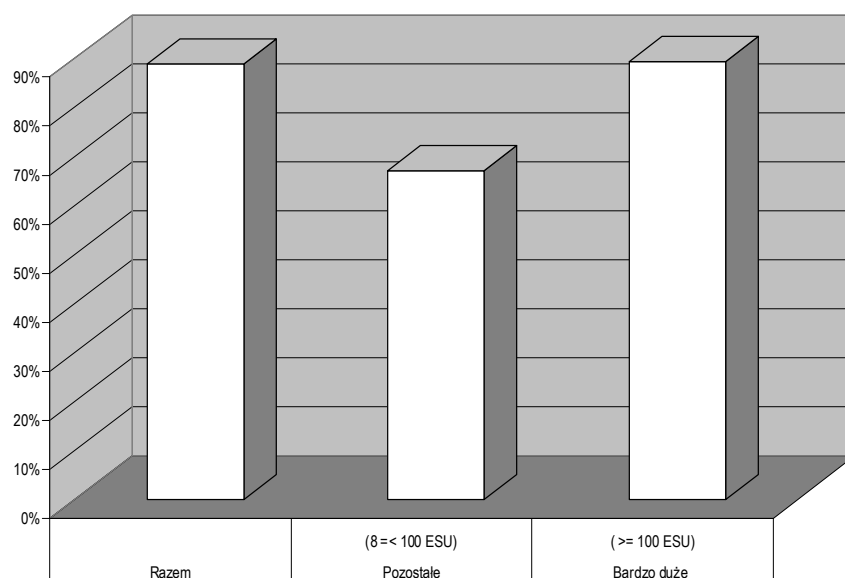
Relacje kosztu amortyzacji do wartości dodanej brutto były korzystniejsze w grupie gospodarstw pozostałych. Koszty amortyzacji w tych gospodarstwach stanowiły ok. 19% w stosunku do wartości dodanej netto, a w gospodarstwach bardzo dużych ok. 23% (patrz: Wykres 44).

Wykres 44 **Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej**

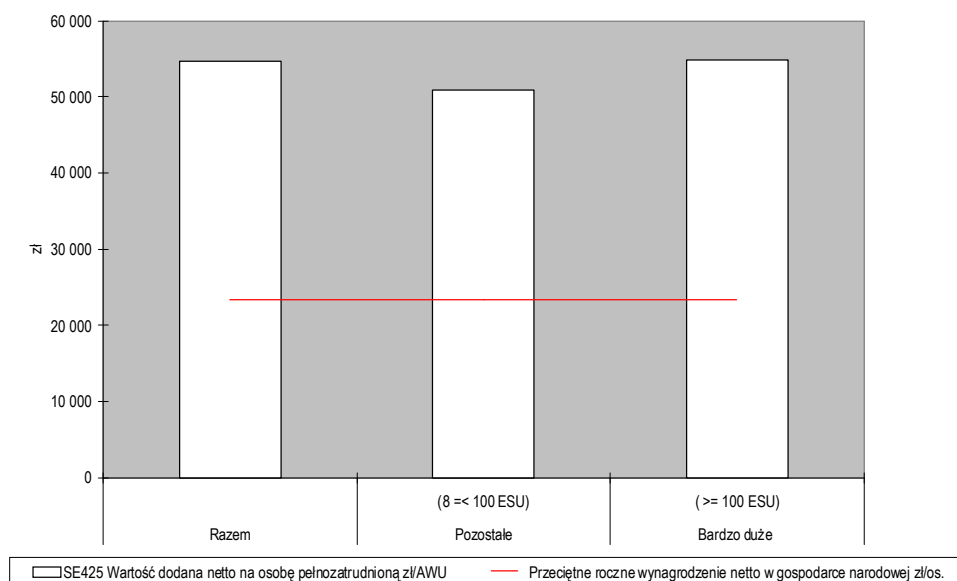
W 2008 r. korzystniejsze były relacje kosztów czynników zewnętrznych do wartości dodanej netto w gospodarstwach pozostałych. W tych gospodarstwach koszt opłaty pracy, zapłaconych czynszów dzierżawnych i odsetek od kredytów stanowił 67% wartości dodanej netto, natomiast w gospodarstwach najsilniejszych ekonomicznie, koszty kapitału obcego zaangażowanego w proces produkcyjny stanowiły 89% wartości dodanej netto (patrz: Wykres 45).

Wykres 45 **Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej**

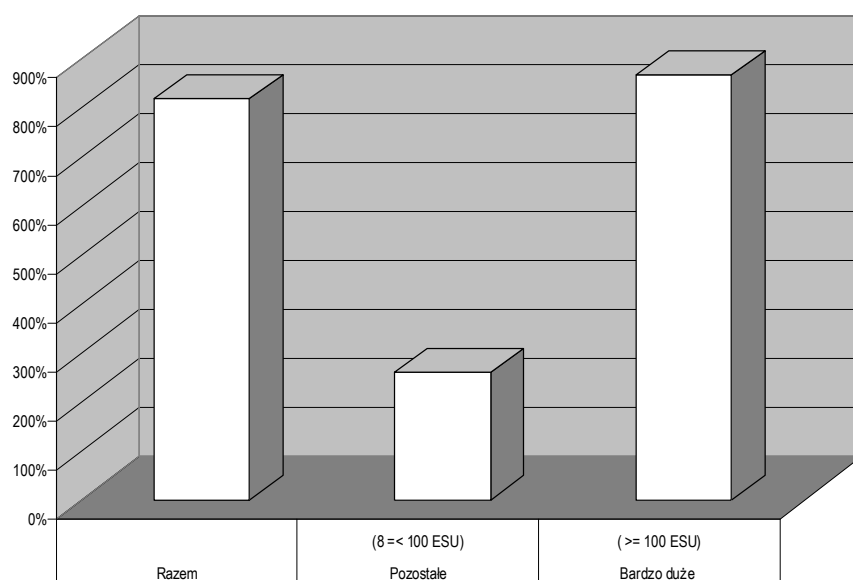
Gospodarstwa równe bądź większe od 100 ESU osiągnęły wyższą wartość dodaną netto na osobę pełnozatrudnioną (54 755 zł) od pozostałych gospodarstw, w których wartość ta wynosiła 50 897 zł. Obie analizowane grupy wypracowały wartość dodaną netto w przeliczeniu na AWU ponad dwukrotnie wyższą od średniego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej w 2008 r. (patrz: Wykres 46).

Wykres 46 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

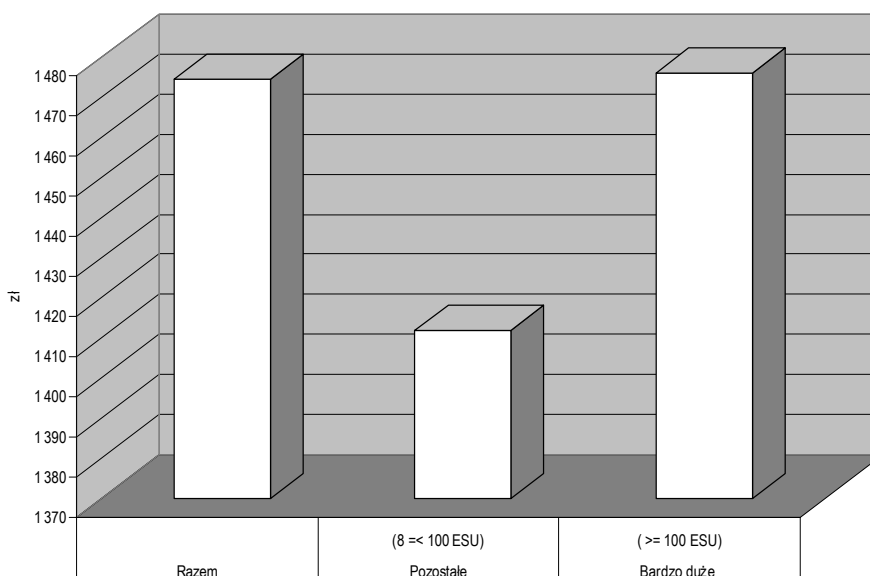
W 2008 r. gospodarstwa z osobowością prawną pozyskały kwoty dopłat do działalności operacyjnej wielokrotnie przewyższające osiągnięte przez nie dochody z rodzinnego gospodarstwa rolnego. W przypadku najsilniejszych ekonomicznie gospodarstw dopłaty do działalności operacyjnej były ponad 8,5-krotnie wyższe od wypracowanego dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego, natomiast w pozostałych gospodarstwach dopłaty te stanowiły 260% osiągniętego dochodu (patrz: Wykres 47).

Wykres 47 Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej

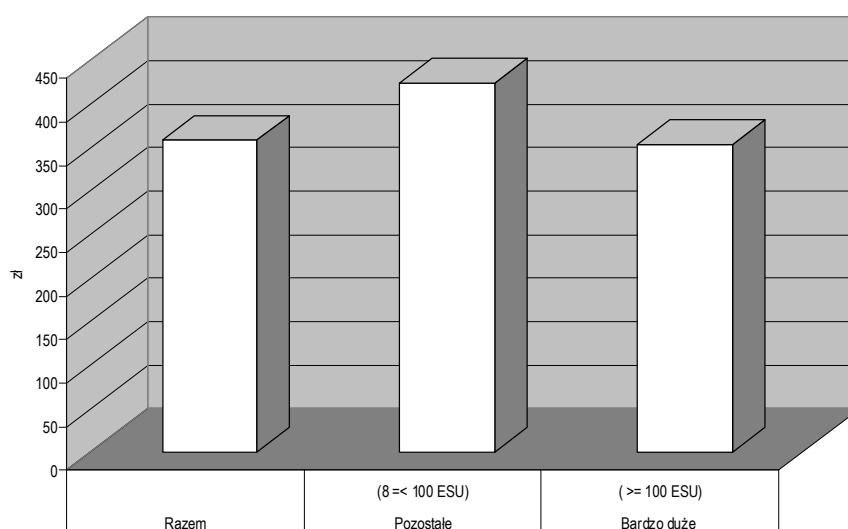
Wartość dodana netto w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych wytworzona w obu grupach gospodarstw była na podobnym poziomie. Gospodarstwa bardzo duże wypracowały 1 476 zł wartość dodaną netto w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych, natomiast gospodarstwa pozostałe o 60 zł niższą (patrz: Wykres 48).

Wykres 48 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

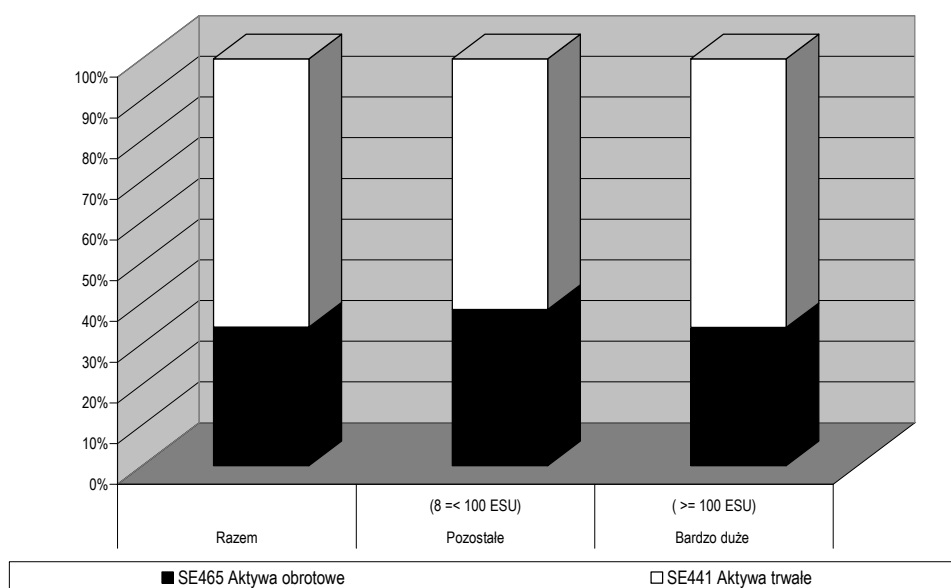
Dochodowość ziemi w gospodarstwach pozostałych była o 20% wyższa niż w gospodarstwach bardzo dużych, w których dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych wynosił 353 zł (patrz: Wykres 49). Niższa dochodowość ziemi w gospodarstwach równych bądź większych od 100 ESU wynikała z wyższych obciążeń czynnikami zewnętrznymi w tych gospodarstwach (porównaj: Wykres 45 i Wykres 49).

Wykres 49 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

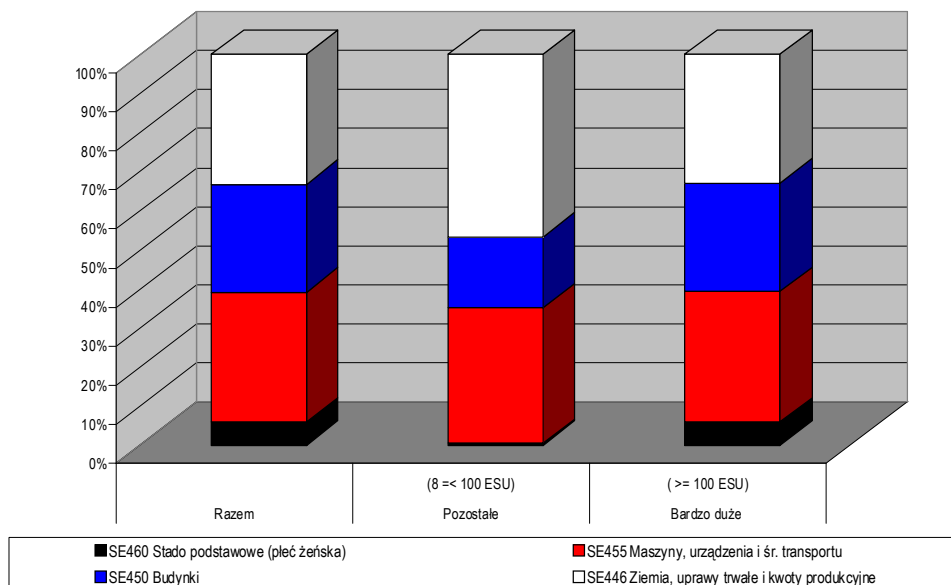
W procesie produkcji w gospodarstwach rolnych biorą czynny udział posiadane przez gospodarstwo środki obrotowe, natomiast środki trwałe wspomagają i ułatwiają ten proces. Właściwe proporcje środków obrotowych i trwałych (ze znaczną przewagą tych pierwszych) są bardzo ważne dla prawidłowego funkcjonowania gospodarstwa rolnego. W gospodarstwach z osobowością prawną relacje te zostały zachwiane (patrz: Wykres 50). W strukturze aktywów gospodarstw osób prawnych w 2008 r. dominowały środki trwałe; przy czym gospodarstwa bardzo duże miały gorszą strukturę aktywów od gospodarstw pozostałych. W gospodarstwach równych bądź większych od 100 ESU środki trwałe stanowiły ok. 66%, a środki obrotowe ok. 34% aktywów tych gospodarstw.

Wykres 50 **Struktura aktywów według klas wielkości ekonomicznej**

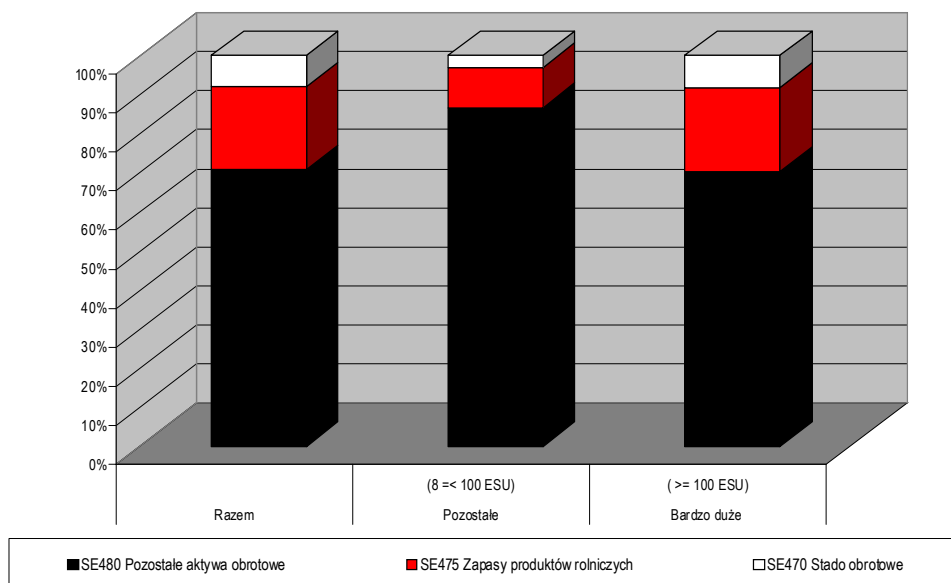
Porównując struktury środków trwałych w obu omawianych grupach gospodarstw zauważa się przewagę wartości ziemi (46,7%) w gospodarstwach pozostałych. W gospodarstwach bardzo dużych relatywnie wysoki udział miały budynki (27,9% w porównaniu do 18,1% w gospodarstwach pozostałych), co związane było między innymi z posiadaniem stadem podstawowym przez te gospodarstwa. Stado podstawowe w bardzo dużych gospodarstwach stanowiło 5,9%, podczas gdy w gospodarstwach pozostałych tylko 0,5% wartości środków trwałych (patrz: Wykres 51).

Wykres 51 **Struktura aktywów trwałych według klas wielkości ekonomicznej**

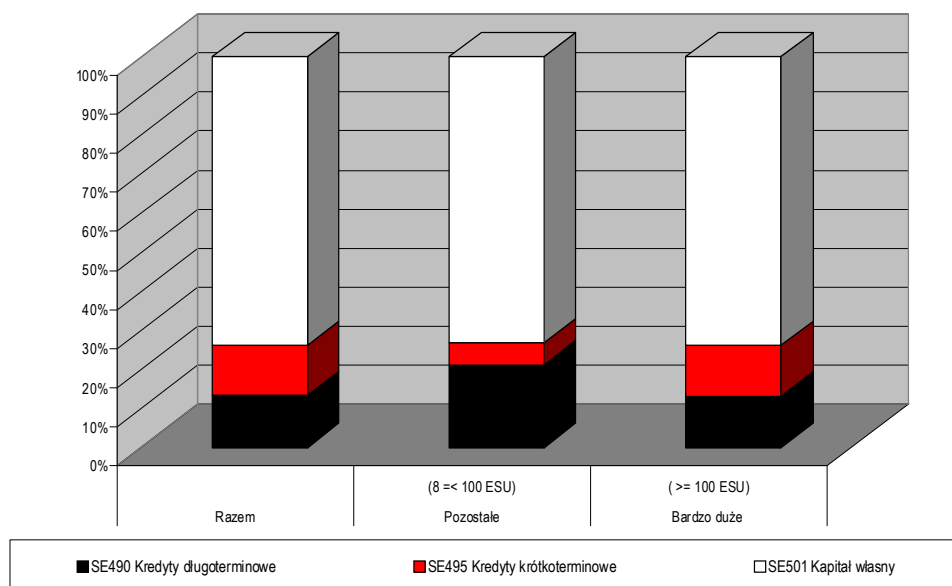
Interesujące jest to, że w strukturze środków obrotowych obu omawianych grup gospodarstw najważniejszą pozycją były pozostałe aktywa obrotowe, na które złożyły się: wartość produkcji w polu (oziminy), należności krótkoterminowe i udziały gospodarstwa rolnego w innych jednostkach rolniczych i związanych z rolnictwem, gotówka w kasie i na bieżącym rachunku bankowym. W gospodarstwach bardzo dużych pozostałe środki obrotowe stanowiły ok. 70%, a w pozostałych gospodarstwach ok. 87% ogółu środków obrotowych. Udział zapasów i stada obrotowego w wartości środków obrotowych gospodarstw bardzo dużych był ponad dwukrotnie wyższy, niż tych aktywów w strukturze środków obrotowych pozostałych gospodarstw (patrz: Wykres 52).

Wykres 52 **Struktura aktywów obrotowych według klas wielkości ekonomicznej**

Zaskakuje fakt, że w obu grupach omawianych gospodarstw udział kapitału własnego w pasywach tych gospodarstw był niemal taki sam i wynosił ok. 73%. Gospodarstwa różniły się natomiast strukturą kredytów. W bardzo dużych gospodarstwach kredyty krótkoterminowe i długoterminowe stanowiły po 13% w strukturze pasywów. Z pozycji funkcjonowania gospodarstwa korzystniejszą strukturę kredytów miały natomiast gospodarstwa pozostałe, które na bieżącą działalność zaciągnęły mniej kredytów krótkoterminowych (5,6% w strukturze pasywów), niż długoterminowych na działalność inwestycyjną (21,3% w strukturze pasywów) – patrz: Wykres 53.

Wykres 53 **Struktura pasywów według klas wielkości ekonomicznej**

3.3. Wnioski

1. Analizowana grupa gospodarstw z osobowością prawną jest dość jednorodna: są to gospodarstwa bardzo duże pod względem ekonomicznym i obszarowym. W badaniach znalazły się tylko 172 obiekty, dlatego z uwagi na małą liczebność próby i jej nie reprezentatywność, analizowane wyniki nie mogą być odnoszone do całej zbiorowości tychże gospodarstw funkcjonujących w Polsce.
2. Zaobserwowane różnice w parametrach wynikowych grup gospodarstw z osobowością prawną w niniejszym opracowaniu, mogą być przyczynkiem do przeprowadzania pogłębionych analiz statystycznych w zbiorowości tych gospodarstw.

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Druk i oprawa: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB